

Tartu Riiklik Ülikool
Üldise ajaloo kateder

Peepühkatus

Linna plebeiliste masside setriaal-
psühholoogiline ilme jakobüinide
diktatuuri ajal

Diplomitöö

Urve Pilm

ajaloo osakonna V kursuse

juhendaja dots. Helmut Piiroimäe

Tartu 1967

Pisesejuhatatus

Kodanlikes riikides on pööratud ja pööratakse ka tänapäeval väga suurt tähelepanu sotsiaalsühholoogilistele uurimustele. Nende uurimuste eesmärgiks on leida kõige efektiivsemaid meetodeid ja viise teirvete elanikkonna gruppide psüühika mõjutamiseks.

Ka marksismi-leninismi rajajad on oma töös korduvalt rõhutanud sotsiaalsühholoogiliste momentide tähtsust ja vajadust neid igakülgsest arvestada. Marksismi-leninismi rajajad on teinud ka tähelepanuväärseid vaatlusi sotsiaalsühholoogiliste nähtuste alal ning on neid põhjalikult analüüsinud.

Isikukultuse aastatel puudus meil sotsiaalsühholoogia kui teadus. Sel ajal ei tun-

tud huvi sotsiaalsühholoogiliste protsesside vastu, mis toimuvad elanikkonna eri sotsiaalsetes gruppides. Pärast partei XX, XXI ja XXII kongressi olukord muutus. Viimastel aastatel on sotsiaalsühholoogilised protsessid omandanud tähtsa kohta nõukogude teaduses. Sotsiaalsühholoogia areng toimub kiirus tempos.

Sotsiaalsühholoogilistel nähtustel on tähtis koht paljude mineviku- ja tänapäevasündmuste laktimõtestamisel. Ilma seda tundmata pole võimalik sügavalt ja igakülgselt mõista ajaloolist protsessi, „... mis ei kulge mitte inimestest mööda, vaid nende kaudu.“¹ „Ajalugu ilma psüühikata on ajalugu ilma elavate inimesteta.“²

Ilma sotsiaalsühholoogiat tundmata ei suudeta mõista, kuidas objektiveeritud elduste korral ühel juhul revolutsioon

¹ А. Я. Гуревич, Некоторые аспекты изучения социальной истории, „Вопросы истории“, М. 1964, №10, лк. 55.

² Б. Ф. Поршнев, Социальная психология и история, М. 1966, лк. 9.

tekitab ja teisel juhul ei teki. Samal ajal võib aga ülestõusnute demoralisatsioon ja nende meeleolude muutus hukutada revolutsiooni, mis on ednevalt nii hästi ette valmistatud.

Suur tähtsus sotsiaalpsühholoogilistel faktoritel on ka sõjas, mis etendavad tähtsat osa sõja saatuse määramisel. Need on murelud, mis valitsevad sõdurite seas sel hetkel. Ka rahu ajal on sotsiaalpsühholoogilistel faktoritel suur tähtsus, mis aitavad kaasa rahva töö- võime tõusule. Siin võib mainitada kommunistlike laupäevakuud, lööktööd, stahhaanovlikku liikumist, uudismaade ülesharimist, noorte osavõttu Siberi ja Kaug-Ida ehitustest, kommunistliku töö brigadide liikumist jne.

See näitab, et ei piisa vaid objektiveete faktorite uurimisest, et mõista, mis kutsus esile ühe või teise ajaloolise protsessi. Tähtis on teada, missuguse mehhanismi kaudu need faktorid panevad inimesed liikuma, suunates ja innustades neid seoritama ühtselt või teisi tegusid.³

A. I. Tytchev, Flekomopce achenne..., lk. 55.

Sotsiaalsühholoogia on teadus inimeste psüühilise tegevuse iseärasustest kollektiivis. Sotsiaalsühholoogia õpib tundma eri sotsiaalsete gruppide ja kollektiivide psüühilise tegevuse iseärasusi ning ühiskondlike vajaduste, maitsete, tunnete, meeleolude, huvi-
de, vendumuste teket ja arengut.⁵

Sotsiaalsühholoogiliste nähtuste osa ajaloost käigus on väga vähe uuritud. Selles suunas tehakse alles esimesi katseid. Üheks selliseks tööks võib pidada B. F. Poršnevi uurimusi Meslier'ist.⁶

Käsitlev töö on katteks vaadelda sotsiaalsühholoogilisi tegureid ajaloost silmapaistva sündmuse - Prantsuse kodanliku revolutsiooni juures.

⁴ Б. Ф. Поршнев, Элементы социальной психологии, Проблемы общественной психологии, М. 1965, кн. 171.

⁵ В. Н. Колбановский, Предмет, методы и актуальные проблемы советской общественной психологии, - Проблемы общественной психологии, М. 1965, кн. 143.

⁶ Б. Ф. Поршнев, Жан Мелье и народные истоки его мировоззрения, Десятый международный конгресс историков в Риме, Сентябрь 1955, Доклады советской делегации, М. 1956.

Prantsuse kodanlik revolutsioon, mis toimus aastatel 1789-1794, avas uue lehekülje maailma ajaloos. See revolutsioon on üks erandamaid lehekülgi inimkonna vabadusvõitluse ajaloos. Uus kodanlik ühiskond vabanes feodalismi köidikutest. Kodanlik revolutsioon võitis Prantsusmaal, kuid ta löökide all värisesid kogu maailma monarhide troonid ning köikusid feodaal-absolutistliku korra toed.

Prantsuse kodanlik revolutsioon ei olnud ajaloos esimene nendest võitlustest, mis toimusid kodanluse ja feodaalide vahel. Ta erines oma ulkajatest rea iseloomulike joontega. Prantsuse kodanlusel oli oma ideoloogia, mis täielikult kajastas ta huve nn. valgustusfilosoofia. Prantsuse revolutsioon kestis endalt ka religioosne rüü. See revolutsioon oli esimene ja ainuke kodanlik revolutsioon, kus võitlus viidi lõpuni kodanluse täieliku võiduni feodalismi üle. Ükski kodanlik revolutsioon pole avaldanud nii suurt ja sügavat mõju ühiskonna arengule kui Prantsuse kodanlik revolutsioon.

Revolutsiooniline võitlus nõudis kolossaalseid jõupingutusi prantsuse rahvalt. See tõstis võitlusele absolutismi ja aristokraatiaga kõige laialdasemad rahvamassid. Rahvahulgad andsid revolutsioonile selle jõu ja hoo, ilma millita ta poleks suutnud võita. Tänu rahva loomingulisele osavõtule revolutsioonist, suutis revolutsioon järjekindlalt lakendada kõik revolutsiooni ees seisvad ülesanded. Rahvamassid olid revolutsiooni peaosalised. Rahvas oli initsiaatoriks ja peamiseks jõuks 1789. aasta 14. juuli, 1789. aasta 5. ja 6. oktoobri, 1792. aasta 10. augusti ja 1793. aasta 31. mai - 2. juuni ajaloolistes sündmustes, mis tähistasid revolutsiooni edasiarendamist, selle tõusu kõrgemale astmele. Rahvahulkade loominguline osavõtte revolutsioonist asetas oma pitseri kogu revolutsiooni käigule ning revolutsioonilise valitsuse tähtsamatele seadusandlikele aktidele.

Tõusujoonel arenedes läbis revolutsioon kolm perioodi. Kolmandaks, kõige kõrgemaks revolutsiooni etapiks oli jakobiinide diktatuur. Jakobiinide revolutsiooni-

lis-demokraatlik diktatuur lahendas lühikese aja jooksul plebeiliste meetoditega kõik kodanlik-demokraatliku revolutsiooni põhilised ülesanded.

Rahval oli pealemääratiks demokraatliku vabariigi loomine, vaesuse hävitamine ning faktilise võrdsuse saavutamise. Revolutsioon oli aga oma iseloomult kodanlik ning ei muutnud üldi üha neid rahva nõudmisi. Prantsuse rahva hüglasuured jõupingutused puhastasid vaid teed kapitalismi arengule.

Rahva ehk plebeiliste masside ohvid ja revolutsiooniline antiivsus olid kõige suuremad jakobiinide diktatuuri ajal. Ometi muutusid plebid passiivseteks ja aitasid kaasa jakobiinide langusele 27. juulil 1794. aastal. Siis lõppes revolutsiooni tõusujäones arenemine, võimul tuli kontrevolutsiooniline suurkodanlus.

Vaevalt suudetakse täielikult mõista, mis õieti teimus, kui ei tunta plebeiliste masside sotsiaalpsühholoogiat.

Läesoleva teo eesmärgiks ongi ülevaate andmine plebeiliste masside sotsiaal-

psühholoogiast jakobiinide diktatuuri ajal.

Sotsiaalpsühholoogilisi nähtusi on seni väga vähe käsitletud. Sellepärast leidis käesoleva töö autor vajaliku olewat käsitleda esimeses peatükis sotsiaalpsühholoogia olemust kui oma töö meetodi olemust. Kuigi autorit võib süüdistada temast kõrvalekaldumises, on osa tööst pühendatud tegelikult töö meetodi käsitlemisele. Autor ei ole seadnud endale eesmärgiks käsitleda kõiki sotsiaalpsühholoogilisi nähtusi, mis avaldusid plebeiliste masside juures jakobiinide diktatuuri ajal.

Teises peatükis käsitletakse plebeiliste masside ehk sankulottide psühholoogia peamisi iseärasusi. Kolmandas peatükis käsitletakse plebeiliste masside meeleolude dünaamikat ringfaktoreid, mis mõjutasid neid meeleolusid. Neljandas peatükis püütakse näidata, kuidas patriotismi mõjul toimub rahva hetkeline vabanemine usust ning tehakse katsed anda religioosile psüühikale uut väljendusvormi. Hiljem püüavad jakobiinid ära

kasutada rahva religiooset psühholoogilist pinnast uue kodanliku kultuse loomiseks. Viies peatükk annab ülevaate olustikust ning uutest traditsioonidest, mille arenemisele avaldas mõju rahva pikaajaline osavõtt revolutsioonist.

Töö kirjutamisel oli suur raskusi. Otsust sellist kirjandust, millest autor oleks saanud lähtuda, polnud. Viimase kahe aasta jooksul on ilmunud teoseid sotsiaalpsühholoogia kohta.

Enamus nendest annab hinnangu kodanlikule sotsioloogiale ning näitab ära, missugused ülesanded seisavad ees marksistlikul sotsiaalpsühholoogial, kuidas toimub tänapäeva sotsiaalpsühholoogiliste protsesside uurimine.⁷

Osa teoseid annab ülevaate tänapäeva kodanlikust sotsioloogiast.⁸

Sotsiaalpsühholoogia kui meetodi kir-

⁷ vt. lähemalt, H. Flietsch, M. Vorweg, Einführung in die marxistische Sozialpsychologie, Berlin 1967.

⁸ vt. lähemalt, Социология современная, М. 1965.

jeldamiseks on kasutatud raamatuid "Ühiskondliku psühholoogia probleemid"⁹ ja A. Goryatšova "Ühiskondlik psühholoogia"¹⁰, mis käsitlevad kaasaja sotsiaalpsühholoogilisi probleeme. Abiks oli ka B. F. Poršnevi "Sotsiaalpsühholoogia ja ajalugu"¹¹, mis rõhutab sotsiaalpsühholoogiliste faktorite osatähtsust ajaloos.

Allikmaterjalina on kasutatud mahukat saksakeelset dokumentide publikatsiooni "Parüsi sankülotid"¹², kus on ära toodud sektsioonide istungite protokollid ning sektsioonide petitioonid Konwendile, vaatlejate teated ning kirjad. Samuti on ära toodud ka mõningate pidustuste kord. Nende dokumentide läbitöötlamisel ei saanud piirduda ajaloolase tavalistega meetoditega. Autori ülisandeks polnud

⁹ Проблемы общественного психологии, М. 1965.

¹⁰ А. Горятшова, Угискондлик псүххолоогия, Тлн. 1966.

¹¹ Б. Ф. Поршнев, Социальная психология...

¹² W. Markow, A. Soboul, Die Sansculotten von Paris, Berlin 1957.

mitte niivõrd jälgida, mida rahvas nõudis, vaid uskuda seda, kuidas ja millises vaimus need nõudmised esitati. See dokumentide publikatsioon on uus, värske ja seni vähe kasutatud. Seejuures tuleb antud publikatsiooni kasutada kriitiliselt; sageli dokumentide sõnastus varjab tõelisi meeleolusid. Näiteks 1794. aasta aprilli lõpust meeleolud kogu aeg muutuvad passiivseteks, kuid seksioonid oma õnnitlus- ja tänuavaldustega lasuvad Konvendonide peale, nagu oleks seksioonides endine patriarhiline meeleolude tõus.

Uhatulikult on autori poolt läbitöötatud kirjandust Prantsuse kodanliku revolutsiooni kohta, kus ei käsitleta revolutsiooni sellest aspektist. Seal on sotsiaalpsühholoogilised aspektid lausa üksikute tradena välja nohitud. Enamus autoreid käsitleb revolutsiooni ilma sotsiaalpsühholoogilisi tegureid arvestamata. On autoreid, kes möödamäinnes neid küll mainivad, kuid ei rõhuta. Selline on autorite kollektiivi töö "Prantsuse kodanlik revolutsioon 1789-

1794.¹³ A. Levandovski „Maximilien Robespierre'is“¹⁴ oli arvestatud teatud määral neid tegureid. Raamat ise on aga populaarteaduslik ning veidi romaniiseeritud, osa dialooge on juurde mõeldud. Palju on seal fantaasiat, oletusi. W. Blosi „Prantsuse revolutsioon“¹⁵ on küll juba teatud määral vananenud, kuid on väga huvitavalt kirjjutatud ning sotsiaalsühtoloogilisi fanteemid on põgusalt arvestatud. Suhteliselt palju materjali on saadud professor A. Sobouli mahukast monograafiast „Pariisi sankülotid jakobünide diktatuuri ajal.“¹⁶ See töö põhineb esmaklassilisel arhiivimaterjalil. Ta näitab revolutsiooni reavõitlejaid nii revolutsiooni kriitilistel päevadel kui ka iga-

¹³ Французская буржуазная революция 1789-1794, Под редакцией акад. В. П. Волгина и акад. Е. В. Титарюк, М.-Л. 1941.

¹⁴ А. Левандовский, Максимилиан Робеспьер, М. 1959.

¹⁵ W. Blos, Prantsuse revolutsioon, Tln. 1923.

¹⁶ А. Собыль, Парижские санкюлоты во время якобинской диктатуры, М. 1966.

päevases töös. Autor analüüsib ka sotsiaal-
 küllotite suhtumist ühte või teise revol-
 lutsiooni sündmusesse ja valitsusse. Siin
 pole ka neid faktoreid rõhuta-
 tud. M. Domaritsi töö „Suur Prantsuse
 kodanlik revolutsioon ja katoliiklik
 kirik“¹⁷ on väärtuslik usuküsimuste
 jälgimisel. Siin leidub ka sotsiaal-
 psühholoogilisi momente ning värvikaid
 kirjeldusi. Ülejäänud küsimuste kä-
 sitlemisel on kasutatud val teisi
 monograafiaid ja artikleid.

¹⁷ M. Domar, Берукая французская ре-
 волюция и католическая церковь, М. 1960.

I peatükk

Sotsiaalpsühholoogia olemus

Käesoleva töö autor on termini keermatuse tõttu loobunud kasutamast A. Goryatšova terminit „ühiskondlik psühholoogia“.¹ Töös kasutatakse terminit „sotsiaalpsühholoogia“.

Töotmissuhted moodustavad baasi, mille pealiskituseks on ühiskondlik teadvus. Ühiskondlik teadvus koosneb kahest astmest: kõrgemast s.o. ideoloogiast ning madalamast s.o. sotsiaalpsühholoogiast. Ideoloogia ja sotsiaalpsühholoogia erinevad teineteisest ning on samal ajal teineteisega tihedalt läbi põimunud. Mõlemad, nii ideoloogia kui ka

¹ A. Goryatšova, ühiskondlik psühholoogia.

sotsiaalsühholoogia kajastavad ühtsised ning samu ühiskondlikke suhteid.

Ideoloogial on oma sisu ja norm. Ideoloogia vormiks on tema kindel idude, vaadete ja printsiipide süsteem. Ideoloogia kajastab tegelikkust vastava klassi positsioonilt. Suga ta sisuks on põhiliste klassiühikute kajastus. Ideoloogia luuakse teadlikult üksikute vastava klassi esindajate poolt.²

Ühiskondliku teadvuse teine külg - sotsiaalsühholoogia tekitab stihiliselt, ebateadlikult, „...ta on teatud määral isegi „laialivalguv“, ebamäärane.“³

Sotsiaalsühholoogia laiemas mõttes kujutab endast sotsiaalsete tunnete, meelolude, harjumuste, mõtete kogumit, mis tekitab inimesel konkreetsete elutingimuste vahetu kajastusena.⁴ Suga on inimesüühika sotsiaalselt mõjustatud.

² В. И. Алексеев, Взаимодействие идеологии и общественной психологии; Проблемы общественной психологии, М. 1965, лк. 239.

³ А. Чогацова, Уйскондлик психология, лк. 12.

⁴ В. И. Алексеев, Взаимодействие..., лк. 250.

Sotsiaalpsühholoogia kitsamas mõttes aval-
dub kas kogu sotsiaalse grupeeringu või
selle põhienamuse käitumises. "Üksteise psüh-
holoogiline mõjutamine viib selleni, et ot-
seselt vastastikusel mõjus olevate inimeste
kogumikul kujunevad niisugused psüühili-
sed nähtused ja käitumisjooned, mis üks-
ikül puuduvad." ⁵

Igal ühiskondlikul formatsioonil on
omad psühholoogilised iseärasused. Sotsiaal-
psühholoogial on rahvuslik omapära ning
klassiiseloos. Igal klassil on ka kindel
suhe tootmisvahenditega: kas ta on toot-
misvahendite omanik või on tootmisvahen-
ditest ilma jäänud. Silt tuleb ka vas-
tava klassi psühholoogiline ilme. Igas
klassis on veel erinevad sotsiaalsed kihid,
kes elavad või töötavad erinevas keskkon-
nas, erinevates elutingimustes. Neil kih-
tidel on erinev sotsiaalpsühholoogiline ilme,
sest neil on eriilmelised tunded, mulidud
ja huvid.

Selleks, et ideoloogia läidaks oma üles-
andeid, peab teda inimestele sisendama nii;

⁵ A. Goryatšova, Ühiskondlik psühholoogia, lk. 6.

et see vastu võetakse. Ideoloogia omandamiseks peab olema vastav sotsiaalsühholeoloogiline pinnas.⁶ "... vastates stiilselt ärkavale masside rahulolematusele, teooria on võimeline mitte ainult vallutama nende meelust, vaid tungima nende lihasse ja veru."⁷

Uuena ideoloogia ja sotsiaalsühholoogia kajastavad ühtselt ja samu ühiskondlike suhteid, kus leob see võimaluse niisuguse ideoloogia vastuvõtmiseks, mis vastab inimise psühholoogiale.

Samal ajal avaldab ideoloogia omandamine mõju inimise psüühikale. Võttes vastu ideed, toimub psühholoogia ümberkujundamine - inimise tunded ja meelused muutuvad püsivaks ja tädlikumateks ning luuakse üha soodsamad eeldused vastava ideoloogia vastuvõtuks.⁸ Seega selleks, et uus ideoloogia võiks mõju avaldada, peavad olema tekkinud vähemalt uus psühholoogilise pinnase teatud

⁶ В. Н. Алексеев, Взаимодействие..., lk. 256.

⁷ Б. Ф. Поршнев, Социальная психология..., lk. 26.

⁸ В. Н. Алексеев, Взаимодействие..., lk. 264.

elemendid. Sotsiaalsükkoloogiline ilme võib muutuda enne kui ideoloogia on muutunud, kuid ideoloogia muutus ei tähenda alati sotsiaalsükkoloogilisi muutusi. Sotsiaalsükkoloogiasse võivad püsima jääda teatud vana elemendid. Need on harjumused, kombed ja traditsioonid. Mida pealetungivam ja tormilisem on ideoloogia, seda suurem on ta mõju sotsiaalsükkoloogiale. Sotsiaalsükkoloogia avaldab mõju ideoloogia väljendusvormile.⁹ Tavaliselt on hukkuvate klasside ideoloogiale emane pessimism. Progressiivsete klasside ideoloogiale avaldab mõju nende esindajate optimism ja revolutsiooniline otsustusvõime.

Juga ideoloogia ja sotsiaalsükkoloogia on ühiskondlikku teadvuse kaks külge, mis teineteist vastastikkui mõjutavad ning etendavad tähtsat osa inimeste tegevuse suunamisel.

Sotsiaalsükkoloogilised nähtused jagunevad püsivateks ja liikuvateks nähtusteks. Esimesi nähtusi nimetatakse sotsiaalse

⁹ B. H. Арексеев, Психофизиология..., lk. 264.

grupi psüühiliseks laadiks ning teisi emotsionaalseteks.

Sotsiaalse grupi psüühiline laad avaldub sotsiaalse iseloomu, harjumuste, tavade, traditsioonide, elurõõmuste ja maitsete kaudu. Sotsiaalse iseloomu all tuleb mõista kindla sotsiaalse grupi püsivaid psüühilisi omadusi, mis eraldavad seda gruppi teistest. Need omadused ilmnevad selle grupi kõigis tegevusviisides ning enamikel antud grupi üksikutele esindajatele.¹⁰

Harjumused kujunevad stabiilselt ja sõltuvad antud sotsiaalse grupi elutingimustest.

Kombed ehk tavad on teadlikult tegevusemotiveeritud. Nad on ühes või teises ühiskondlikus keskkonnas visalt püsivad reeglid, mis näitavad, kuidas reageerida ühel või teisel juhul.¹¹ Kombed on vahetult seotud ideoloogiaga.

¹⁰ А. М. Горячева, О некоторых категориях социальной психологии, Проблемы общественной психологии, М. 1965, лк. 198.

¹¹ А. Чогацова, Уйискондлик психология, лк. 16.

Harjumustel ja kommetel, millel on erinev tähtendus antud sotsiaalse grupi jaoks, on traditsiooni iseloom.¹² Traditsioonile on iseloomulik teadlik ja emotsionaalne suhtumine ühte või teise tegutsemise viisi...¹³ Traditsioonid on seotud inimeste psühholoogilise ilmega rohkem ja tihedamalt kui kombed. Uue ühiskonna rajamisega rajatakse ka uued progressiivsed revolutsioonilised traditsioonid. Need avaldavad küllalt suurt mõju ajaleolise arengu käigule.

Maitse on inimese ajaleoliselt kujunenud võime eraldada, mõista ja hinnata ilusat ja näotut. See ilmneb inimese kõigis tegevussfäärides. Maitsetele on iseloomulik nende kiire muutlikkus.¹⁴

Maitse kaudu on kerge mõjutada kogu sotsiaalpsühholoogilist ilmet.

Igal rahvusel on oma psüühilise laad, mis on üks rahvuse tunnuseid.¹⁵

¹² A. M. Topyreva, О некоторых камерных..., lk. 208.

¹³ A. Чојатсова, Ühiskondlik psühholoogia, lk. 18-19.

¹⁴ A. M. Topyreva, О некоторых камерных..., lk. 211.

¹⁵ Jamas, lk. 214.

Paljude põlvkondade jooksul spetsiifiliste elutingimuste mõjul kujunib igal rahvusel välja omapärane psüühiline laad. Rahvuse psüühilise laad hõlmab kõiki rahvuse psüühilise elu iseärasusi - rahvuslikku iseloomu, harjumusi, maitset, traditsioone ning rahvuslikke tundeid.¹⁶

Rahvuslik psüühiline laad kujunib klasside psüühilisest laadist. Samal ajal avaldub rahvuslik psüühiline laad klassi psüühilise laadi kaudu ning omastab uusi, isegi vastandlikke jooni.¹⁷

Nii klassi kui ka rahvuse psüühilisele laadile avaldavad teetmistingimuste kaudu mõju ka looduslikud tingimused.¹⁸

Sotsiaalse grupi psüühiline laad kuulub kultuuri koosseisu ja väljendub ka kultuuri kaudu.¹⁹

Juga sotsiaalse grupi psüühilise laad on sotsiaalpsühholoogia muutumatu või vähe muutuv külg, mis kajastab sotsiaalseid tingimusi põlvkondade ajaliseis ko-

¹⁶ A. Goyatsõva, Õhikondlik psühholoogia, lk. 21-22.

¹⁷ Samas, lk. 25-26.

¹⁸ Samas, lk. 28.

¹⁹ To. P. Попов, Социальная психология..., lk. 88.

gemuse kaudu. Sotsiaalpsühholoogia emotsionaalne külg kajastab sotsiaalseid tingimusi rahitult, sellepärast on see külg liikuva ja kergesti muutuv.

Emotsionaalse külje elementideks on vajadused, huvid, tunded ja meeleolud.²⁰

Vajadused on loomulikud ja sotsiaalsed. Loomulike vajaduste aluseks on inimese vajadus säilitada oma füüsilise eksistentsi. Vajadused, mis luuakse ühiskonna poolt on sotsiaalsed vajadused. Siia kuuluvad materiaalsed-sotsiaalsed vajadused, mis rahitult väljendavad inimeste sõltuvust teotmissuhetest. Materiaalsed-sotsiaalsed vajadused on igal klassil erinevad. Sotsiaalsete vajaduste hulka kuuluvad ka vaimsed vajadused.

Huvid tekivad vajaduste alusel ning jagunevad materiaalseks ja vaimseteks huvideks. Materiaalsed huvid jagunevad isiklikes ja ühiskondlikes huvideks. Viimaste hulka kuuluvad rahuse, klassi ja sotsiaalsed

²⁰ A. H. Topõreba, О психологии камеральных..., lk. 217.

se kshi huvid. Klasside psühholoogia erineb oma struktuuralt, mille aluseks on isiklike ja klassihuvide vahetused.

Vajaduste ja huvide enamjäraseks väljendusvormiks on sotsiaalsed püüdlused, eetus. See on omare rõhutatud klasside sotsiaalpsühholoogilisele ilmele. Sotsiaalpsühholoogia emotsionaalsesse külge kuuluvad ka sotsiaalsed tunded ehk emotsioonid ja sotsiaalsed meeleolud.

Sotsiaalsed tunded on tunded, mis haaravad enamiku inimesitabavas sotsiaalses grupis.²¹ Sotsiaalses tunnetes on hirm, raev, vaimustus ja viha, kui nad haaravad teatud ajaks tervet sotsiaalset gruppi.

Sotsiaalsed tunded on ajaliselt kujunenud keerukad psüühilised moodustised, mis kujutavad endast paljude lihtsate emotsioonide kogumit.²²

Sotsiaalne tunne on ka patriotism, mis kannab poliitilist iseloomu. See on

²¹ A. U. Topareba, O rekompensatsii kameroptimatsii..., lk. 224.

²² A. Goryatsova, Uhisnondlik psühholoogia, lk. 34.

armastuse, uhkuse, austuse, õrnuse, andumuse tunnete kompleks, mis on moodustunud isamaa ja oma rahva idu ümber. Nendes se tunnetekompleksi kuulub ka viha kodumaa ja rahva vaenlaste vastu.

Sotsiaalsed tunded etendavad hiiglasuurt osa rahvaskonna elus. Rahvamas- side otsustav tegelus ei ole võimalik ilma tugevate tunneteta, mis tõstavad nad võitlusele. Revolutsiooniline võitlus, mis huvitab rõhutatud masse võib esilekut- suda rahva hiisuguse energia ja võime, mis võib imesid korda saata.²³ Sot- siaalsete tunnete suunitus, intensiivsus, muutuvus sõltub sotsiaalse grupi psüü- hilisest laadist. Psüühilise laadi oma- korda avaldubki nende tunnete kaudu. Selles seisneb sotsiaalpsühholoogia möle- ma külje seos.

Sotsiaalsed mulislood on sotsiaalpsüh- holoogia tähtsamateks elementideks. Ühis- kondlikus võitluses etendavad mulislood

²³ V. I. Lenin, Ettekanne ida rahvaste kommunist- like organisatsioonide II üliühemaalisel kong- ressil 22. novembril 1919, - Teosed, 30. kd., Jlv. 1954, lk. 130.

tähtsat osa. Eriti olulised on revolutsioonilised meelolud - vaimustuse või väsimuse meelolud. Meelolud muutuvad koos elutingimuste muutumisega.

Suga sünnitatakse meelolud nende vastuolude poolt, mis on ühiskondlikus olemises. Inimeste vajadused ja huvid satuvad konflikti nende rahuldamise võimalustega.²⁴

Meelolude dünaamika sõltub antud sotsiaalse grupi psüühilisest laadist.

Eelnevast järeldus, et sotsiaalpsühholoogia eeldab kindlat kollektiivi. Ta on ühiskondliku teadvuse madalam aste ning on tihedalt seotud selle madalama astmega. Sotsiaalpsühholoogial on kaks külge: püsivam ehk sotsiaalse grupi psüühiline laad ning liikuvam ehk emotsionaalne külge. Sotsiaalpsühholoogia kujunemisele aitavad kaasa nii ideoloogia kui ka sotsiaalmajanduslikud tingimused.

²⁴ То. Ф. Торшнев, Социальная психология..., лк. 111.

lelid.

Nimetuse „sankülotid“ ands rahvas
kontrarevolutsioonilised aristokraadid. Su-
da põlastas hüüdnimi, mis tähendas
„põlvipõlvete“. Rahvas kandis püha
püha, aristokraadid aga tühiseid partei-
lone. Sankülotid ei kujutanud endast
ühtegi kindla II jaatükki

Sankülotide sotsiaalpsühholoogia
peamised isärasused

Prantsuse kodanliku revolutsiooni
peamiseks läbiviijaks oli rahvas. Mõnin-
gad autorid nimetavad rahvast
plebeiliseks massiks¹, teised jälle sankü-
lotideks.² Nõukogude ajalookirjanduses
need terminid kattuvad. Prantsuse
ajaloolased kasutavad terminit „sankü-
lotid“.

¹ Я. М. Захер, „Бешеные“, их деятельность и историческое значение, Французский вестник 1964, № 1965, лк. 94.

² В. С. Алексеев-Попов и Ф. Я. Баскин, Проблемы истории якобинской диктатуры в свете трудов В. И. Ленина, Из истории якобинской диктатуры, Одесса 1962, лк. 44.

lotid."

Nimetuse "sanküloti" andsid rahvale kontrevolutsioonilised aristokraadid. See oli põlastav hüüdnimi, mis tähendas "põlvpüüsteta." Rahvas kandis pikki pükse, aristokraadid aga lühikesi pantalone. Sankülotid ei kujutanud endast ühte kindlat klassi. Nad koosnesid erinevatist elanikkonna kategooriatest. Tähtselt rääkis "sanküloti" mõiste selle aja kõnepruugis mõistega "revolutsionäär."

Robespierre iseloomustas neid nii: "Need, keda nimetatakse vabaduse kaitsjateks, need on harilikud inimesed, ei ole kangelased ega suured inimesed, ega ühiskondliku rahu rikkujad. Need on ainult ausad inimesed revolutsiooni perioodil, inimesed, kes pole nii palju rikutud, et oma isiklike huvid ehoriks teoksid inimkonna huvid."³

Sankülotid ise iseloomustasid end järgmiselt: "Su on olend, kes alati jälgisi

³ M. Подеснер, Утопические провозвещения, т. 1, М. 1965, лк. 280.

kärb, kes miljoneid ei oma, ... kellel kasse ei ole, ja kes oma naise ja lastega, kui tal need on, päris lihtsalt neljandal või viiendal korrusel elab.⁴

Enamik sankülette olid töötavad kodanikud.

Kuna sankülett on töötaja, siis ei viibi ta kohvikutes, mängumajades ega teatrites. Õhtul ilmub ta oma sektsiooni lihtsalt rietatuna mitte selleks, et tõmmata endale tribüünil istuvate naiskodanike tähepanu, vaid selleks, et toetada seal häid ettypanekuid. Ta kannab ka kaasas teravat kõvemat mõõka ning piiki, et iga hetk võiks võidelda revolutsiooni vaenlastega. Sankülett suundub esimese kutsu peale kodumaad kaitsma.⁵

Elanike arv Pariisis 1794. aasta 1. veebruaril oli 636 772 inimest, töötav elanikkond moodustas 1791. aastal umbes 293820 inimest.⁶

⁴ W. Markow, A. Soboul, *Die Sansculotten...*, №1, lk. 3.

⁵ Samas.

⁶ A. Кодяко, *Парижские санкюлоты...*, lk. 234-235.

Suga moodustasid töötavad sankü-
lotid umbes peale Pariisi elanike arvust.
Peale töötajate kuulusid nende hulka
ka deklasseerunud varatud kodanikud,
kes said riigilt abi. Ajal, mil Pariisis
oli suuri rahutusi, avaldasid nad suurt
mõju kogu Pariisi elanikkonnale. Va-
ratute kodanike arv oli üldse suur.

Iga ühessa pariislase kohta tuli
üks varatu kodanik.⁷

Töötavate sankülottide hulka kuulu-
sid väikepoodnikud, väikese töökoja
omanikud - käsitöölised, sellid ning suur-
te ettevõtete töölised.

Pariisi plebeiliste masside revolutsiooni-
lise avangardi moodustasid väikepere-
mehed koos oma sellidega, kes elasid ja
töötasid külg külje kõrval. Väikeperemes
avaldas sellile otsustavat idiolesogilist
mõju. Sellid omandasid oma perekuste
väärted tolle aja tähtsamatele probleemidele.
Suurte ettevõtete töölised käitusid
tegelikult palju vabamalt. Kõige energo-
semad ja täis võitlusvaimu olid pa-

⁷ A. Coştyu, *Trăgurile cauzelor...*, lk. 236.

beritööstuse töölised.⁸ Enamus töölisi oli pärit väikestest töökodadest, kus nad varem olid töötanud. Võrreldes sellidega olid töölised arvulises vähemuses. Sankülettide hulka kuulus ka üksikuid intelligentse eminevaid. Suga etendas väikekodanlus Pariisi rahvamasside hulgas otsustavat osa. Olgugi, et sankületid koosnesid erinevatest elanikkonna kihtidest, oli neile omane väikekodanlik maailmavaade. See määras ära ka nende sotsiaalpsühholoogilised iseärasused.

Sankületid pidasid oma peavaenlasteks aristokraate. Hiljem hakkasid nad nimetama kõiki oma vaenlasi aristokraatideks. Sinna kuulusid ka kolmanda seisuse kõrgemate kihtide esindajad.

Aristokraatideks pidasid nad kõiki, kes igatsesid taga endist korda, millegagi ei aidanud kaasa revolutsioonile, ei astunud rahvuskaardi väkke, ei

⁸ С. А. Ломме, "Республиканское общество" (Из истории французского республиканизма XVIII века); Французский Эммерогник 1960, м. 1961. стр. 358.

ei harinud ühes maad, ei andnud töölistele tööd, ei aidanud millegagi kaasa varatute patriootide elu parandamisele.⁹

Jankülottidele oli omane sellise väikeomaniku psühholoogia, kellel on oma isiklik väikene pood või töökoda. Nad kui väikeomanikud ei olnud omanduse vastased, kuid võnkasid suureomanike ja -kaupmehe. Jankülotted ei tahtnud omandit kaotada, vaid tahtsid teda piirata.

Kõigepealt nõutakse, et ühigil oleks võrdselt toiduaineid. Hiljem hakatakse nõudma ka teiste hüvede võrdsust.

Rikas ei tahi elada paremini kui vaene. Ta peab vaesele loovutama oma üle jäägid. Igal kodanikul peavad olema vaid kõige vajalikumad elatusvahendid, kõik ülejäänud kuulub vabariigile ja ta kodanikele.¹⁰

Jankülottide ideaaliks on väikeomand, kuid see peab rajanema isiklikul põl.¹¹

⁹ A. Кодыль, Парумекке сархоромбе..., lk. 226.

¹⁰ Samas, lk. 247 - 248.

¹¹ Samas, lk. 251.

Nad püüavad püritleda, kui suur peab omand olema ning leiavad, et iga kodanik võiks omada vaid ühte töökoda või peodi.¹² Su viiks suure vaarandusliku ebavõrdsuse kadumisele ja omanike arvu suurenemisele. Iga prantslane pidi olema väikeomanik ja vaba teetja.¹³

Sankülotid olid solvunud, kui nendesse suhtuti kui madalamasse sotsiaalsesse kategooriasse ja viijati nende ühiskondlikule seisundile.¹⁴ Haridus oli rikkaste privileegiks. Hariduse vähesuse tõttu ühiskondlikus teadvuses on sageli domineerivaks just sotsiaalpsühholoogilised momendid. Sankülotide üheks nõudeks on ka õigus haridusele. Hariduse kaudu tahavad nad kõrgemale tõusta sotsiaalsel redelil ning hävitada rikkaste võimu.

Nõutakse 6-12-aastaste laste tasuta õpetamist kaks korda nädalas. Õpetamisel peab peatähelepanu pöörama sellele, millisi

¹² W. Markow, A. Soboul, Die Sansculotten..., N° 31, lk. 141.

¹³ A. Кодыль, Трагическая история России..., lk. 253.

¹⁴ Savias, lk. 225.

sed kehustused on lastel isamaa ja varemata us. Õpetama peab ka loodusteadust ja poliitikat. Nõutakse ka praktilisi teadmisi, mis annaks professionaalse hariduse.¹⁵

Suktsioonid ^{riivideid} organiseerida sellise põhimõttega koole. Lankülotid panid nendele suuri loetusi. Praktiliselt seda ellu viia ei õnnestunud, sest ei jätkunud ruume ega õpikuid.

Lankülotide poliitiliseks püüdluseks oli täielik demokraatia - rahva suveräänitub. Kõik, kes tahtsid seda suveräänitubi piirata, tunnustati türannideks, kes väärivad surma.¹⁶ Rahva üheks tähtsamaks suveräänseks õiguseks oli suktsiooni koosseisude pidamine. Samasuguseks õiguseks pidas rahvas ka õigust kinnitada seadusi. Seadus pidi jõustuma alles siis, kui ta on tulnud rahvalt või on tema poolt kinnitatud.¹⁷ Pole vaja ka tribunali, suveräänne rahvas võib ise kohut mõista.¹⁸ Tõelise demo-

¹⁵ A. Cobyus, *Tapurreekuu cankrosonu...*, lk. 261-262.

¹⁶ Samas, lk. 268.

¹⁷ Samas, lk. 270.

¹⁸ Samas.

kraatia puhul peab rahvas olema relvastatud.¹⁹ Pärast 2. juunit 1793. aastal toimunud ka sankülettide üldine relvastamine, aristokraatidelt võeti relvad ära. Püük muutus relvastatud rahva sümboliks.

Näga tähtis demokraatia printsiip oli sankülettide silmis valimisõigus, saadikute tagasikutsumine ja kontroll nende üle.

Valimised Konventi olid kaheastmelised. Algul valiti sektsiooni koosseisu poolt valijamehed ning need valisid saadikud Konventi. Rahvas nõudis valijameestelt, et nad annaksid oma hääle valija häälega rahva juuresolekul, et sektsiooni koosseis võiks kinnitada valijameeste koosseisu otsuse. Sankületid nõudsid, et neil oleks õigus kontrollida ja tagasi kutsuda saadikuid, kui nad ei vääri rahva usaldust.²⁰

Õige tähtsam süveräänsuse printsiip oli õigus ülestõusule. Sellest räägiti eriti

¹⁹ A. Coştyu, *Trădăniile revoluţionarilor...*, lk. 271.

²⁰ *Samas*, lk. 272-275.

palju kriiside ajal. Ülestõusu all ei mõis-
teta mitte ainult relvastatud väljasta-
mist. Sel ajal on rahval õigus nõuda
oma volitatutelt aruannet ning diktu-
rida oma tahet.²¹ Sankülotid võivad
kasutada ka vägivalda s.o. relvasta-
tud ülestõus, mis on rahva äärmise su-
veräänsuse avaldus.²² Ülestõusu tul pi-
did sankülotid tagasi saama suve-
räänsete õiguste teostamise ning kees-
dama enda kätte kogu võimu. Nen-
de päevade atmosfääri ei suutnud
rahvas kunagi unustada.

Pariisi sankülotide käitumisele
avaldas suurt mõju ka prantsuse rah-
vuse psüühiline laad, mis on üks rah-
vuse tunnuseks. Rahvuse psüühilise laadi
peamiseks jooneks on rahvuslik iseloom.
Rahvuslik iseloom hõlmab ka temperamen-
ti.

Mõiste "temperament" sotsiaalpsühholoogias
ja üldises psühholoogias ei lange ühti. Sot-
siaalpsühholoogias näitab temperament rah-

²¹ A. Cobyak, Парусвенне сакхтороме..., lk. 283.

²² Lamas, lk.

ruste viinivõsi elavuse, emotsionaalsuse, vutuvuse poolt, mis säilivad traditsioonilise rahvusliku käitumise normina.²³

Prantslased on oma iseloomult emotsionaalne, kergesti vutuv rahvus. Samuti on nende omase mõnevõrra kerge ellusuktumine ning teatud määral mõnevõrra kerguslikkus. Prantslastele on iseloomulikud kiired meeleolude vaheldused. Nad ei pea pikalt aru, süttivad kiiresti kõnedest ning lähevad nendega kaasa.

Väga iseloomuliku näide prantslaste kiirest meeleolude vaheldusest oli nende käitumine S. termidooril (26. juulil) 1794. aastal.

Robespierre pidas Konvendis pika kõne, milles kutsus Konventi üles ärandaajaid paljastama. Konvent reageeris kiiresti sellele ning võeti vastu otsus kõne ära trükkida. Pärast Robespierre'i astus kõnetooli Cambon, kes hakkas oma elukõnelejat süüdistama. Saadikud võtsid oma endise otsuse kobe tagasi ning kõne jäi trükkimata.

²³ A. Uorjatiõva, ühiskondlik psühholoogia..., lk. 22-23.

mata.²⁴

Sankülottlile kui lihtsaksale oli omase
vulgi suurem liikuvus, sest nende käitu-
mist ei piiranud viisakusreeglid. Nad
avaldasid kohe oma vaimustust või
hukkamõistu.

Sellised olid sankülottide kõige
üldisemad sotsiaalpsühholoogilised
iseärasused.

²⁴ Точность... , lk. 685.

III peatükk

Plübeiliste masside meeleolude dünaamika
ja jakobüinide diktatuuri ajal

Nagu nägime on sotsiaalsühholoogia emotsionaalse külje tähtsamateks elementideks sotsiaalsed meeleolud. Need muutuvad seoses elutingimuste muutumisega. Meeleolude kujunemisel on peale sotsiaalmajanduslike tegurite tähtis osa patriotismitundel.

Revolutsiooni ajal toimus üldine plübeiliste masside aktiivsuse tõus võrreldes eelmiste aastatega. Kui varem piirduti vaid oma tänava ja isikliku elu probleemidega, siis revolutsiooni ajal hakatakse erilist huvi tundma ka poliitika vastu.

Pealinna bulvaritel, tänavatel ning arvutatel sõdadel tungles varahommikust hilisõõni rahvas, püüdes viimaseid uudiseid arvukatelt oraatoritelt. Oraatorid puistasid rahva senka kirglike poliitilisi kõnesid, lugesid ette poliitilise pamflette ning päevaundiseid. Suulajad aplodeerisid tormiliselt, hüüdsid „braavo“ ja „bis“ ning hütsid lähematesse basseinidesse oraatoreid, kes neile ei meeldinud. Pariisi arvukad kohvikud muutusid omapärasteks klubideks. Mitmesugused lauamängud leovutasid koha ajalehtedele. Seal viibiti kuni hilisõõni.¹

Hogu Prantsusmaa katus rahvaühingute, klubide ja septsioonide tiheda võrguga.

Pariisis oli 48 septsiooni. Septsiooni esotsas oli komitee. Igal septsioonil oli oma politsei, komissar, sekretär ja rahukohtunik.²

¹ Французская..., lk. 676.

² А. Содурь, Парижские санжолоты..., lk. 297.

Hörgemaks organiko seksiooniis oli koosolek. Seda juhatas esimees, kelle juures oli büroo, sekretär protokollide koostamiseks, häälalugejad ja tsonorid, kes pidasid saalis worda. Büroo koosseisu uuendati iga kuu.³

Koosolekutil loeti lehti, brošüüre, pamflette. Samal ajal toimus ka nende arutelu. See oli kodanike õhtune ajaviide.

Revolutsiooni äratas poliitilisele elule ka naised ja lapsed. Tekkisid naiste rahvaühingud ja lasteklubid. Naised etendasid aktiivset osa rahvaühingutes. Nad esinesid kõnedega ning tegid väärtuslikke ettepanekuid.⁴ Isegi lapsi toodi kaasa seksiooni koosolekutele.

Plübeiliste masside aktiivsuse tõusu, mis viis 31. mai - 2. juuni ülestõusule, žirondiinide kukutamisele ja jacobiinide võimule tulekule, tingis majandusliku olukorra halvenemine ja patriotismitunne.

Tõja tõttu langes assignaatide kurss,

³ A. Coşyrb, Tapurrekue eanuroromoi..., lk. 288.

⁴ W. Markow, A. Boboul, Die Sansculotten..., №29, lk. 131-133.

suosis sellega tõusid esmajärguliste toidu-
kaupade hinnad. Palk jäi 1790. aasta
tasemele. 1793. aasta märtsis puhkes Vende
departemangus kalupöögade mäss, mis
laienes kogu Loode-Prantsusmaale. Rin-
dul teimus reetmise ning interventide
väed tungisid Prantsusmaa territo-
oriumile. Mässud puhkesid ka Lyonis,
Toulonis ja Marseillis. Žirondiinid aga
ei võtnud midagi ette.

Nähes isamaad ja revolutsiooni ähvar-
davat hädasitu, asusid plebeilised mas-
sid uue ühiskonna ettevalmistamisele.

Ühiskond algas 31. mai öösel. Rehvasta-
tud rahvas piiras Konvendi ümber ja
esitas petitiooni, milles nõuti Kaheteist-
kümmne komisjoni laialisaatmist ja Žiron-
diinide Konvendist väljakeitmist. 5 Sankü-
lotid vihkasid eriti Kaheteistkümmne ko-
misjoni, mis oli loodud ühiskondliku
rahu jaluleseadmises ja arve tehtienda-
mises Žirondiinide vastastiga. Kon-
vent saatis rühatud komisjoni laiali,
kuid jätlis Žirondiinid edasi oma koosseisus.⁶

⁵ Французская..., lk. 314.

⁶ А. Мбаргобенни, Макимумман..., lk. 262-263.

Rahva mulisolu ei olnud veel selline, et
oleks revolutsiooni võidule viinud.

1. juunil pidas Marat Kommunis
sütitava kõne, kutsudes uuesti ülestou-
sule. 2. juuni keskpäeval piirasid 10000
relvastatud pariislase konvendi ümber.⁷
Rahvas oli iga hetke valmis abistama
oma saadikuid, kui need ei suuda Kon-
vendis vajalikku otsust läbi viia.⁸

Konvendis oli olukord ärev. Üksteise
järel võtsid saadikud sõna. Nõuti ži-
rondiinide vangistamist. Korvent kõn-
les, otsustati minna tänavale relvasta-
tud rahva juurde.

Nalitsuse esindajad nägid enda
ees piikide ja kääkide merd. Nerle rat-
sutas vastu täies paraadvormis rah-
vuskaardi idlem Hanriet. Ta nõudis
rahva nõudmisi ning kutsus suurtüki-
väelasi relvade juurde.⁹

⁷ А. В. Торгов, Роль парижских секции и все
центрального революционного комитета
в восстании 31 мая - 2 июня 1793 г., Француз-
ский Еженерик 1963, м. 1964, кн. 61.

⁸ А. Лавандовский, Максимум, кн. 264.

⁹ Там же, кн. 268.

Konventi saadikud läksid tagasi. Pü-
 vastatud rahva ähvardusel kinnitas Kon-
 vent dekreedid Girondiinide - saadikute
 areturimise kohta. Girondiinid olid
 kukutatud, võim läks jakobiinide kät-
 te. Jakobiinide võitluses Girondiinide
 vastu etendasid otsustavat osa Pariisi
 plebeiliste masside meelolud. Need arta-
 sid kaasa jakobiinide võimuletule-
 kule.

Pärast 31. mai - 2. juuni ülestõuse
 asus revolutsioon volmandasse, kõrge-
 masse perioodi. Ka rahva revolutsioo-
 nilise aktiivsuse, raimustuse ja entusiasm
 saavutasid siin kõrgpunkti. See aktiiv-
 suse kõrgpunkt kestis kuni 1793. aas-
 ta septembri sündmusteni. Dominantsel ül-
 done optimistlik meeleolu.

Konventi, jakobiinide klubi, Pariisi
 Kommuuni, Revolutsioonilise tribunali ja
 Pariisi seksioonide tribüünid olid ala-
 liselt täidetud. Rahvas reageris tor-
 niliselt oratorite esinemistele vasta-
 valt kas aplausi või vilega. Jageli tõid
 tribüüni välastajate poliitilised viired
 nii lõkkele, et tuli istung katkestada.

Kes ei aplodeerinud Jakobüinide juhtide kõnedele, kuulis kogu oma aadressile kõige solvavamalt nimetust.¹⁰

Iga pariislane ruttas õhtul Jakobüinide klubisse või oma rajooni septsiooni istungile. Septsiooni istungid toimusid iga päev kella viiest õhtul kuni hõlhisööni. Dulle arnult mehed, vaid ka naised istusid seal terve tundide kaupa.

Kesolevad algasid tavaliselt ajalehtede lugemisega ja kõnede esitamisega, mis peeti konvendis ja Jakobüinide klubis. Intrustati ka uusi dekreete ja seadusi.¹¹ Rahvas arutas elavalt teada erutavaid probleme. Sannuiletid lännd sageli omavahel tülli poliitika pärast.

Rahvas andus niiresti oraatorite entusiasmile, reageris tormiliselt nende osnemistele ning ilmutas vabariiklunde tundeid. Sageli tõusid kõik istungil kumel püsti, nõudsid vannet - elada

¹⁰ Топангызыкаа..., lk. 684.

¹¹ А. Собыль, Трагическое единство..., lk. 313.

rabana või surra ning laulsid popu-
laarseid revolutsioonilisi laule.¹²

Lankülolid lahkusid gruppidega
konvendist, klubist või sextsioonist
ning tul arutati edasi neid eruta-
raid küsimusi.¹³

Ohinaga püüti teateid rindelt, kon-
vendi järjekordsest dekreedist, Revolutsio-
nise tribunali otsustest, elukalli-
dusest. Juba hommikul vara piiras
ka raamatukoskeid kannatamatu
ja kärsitu rahvasumm.¹⁴

Rahvast kogunes ka arvukate mitme-
värviliste afiiside juurde, mis olid
ülebitud majade seintele ja värava-
tele. Tänavalaulikud laulsid patrio-
tilisi laule, mis olid pühendatud vii-
mastele sündmustele. Patriootilisi laule
lauldi ka ushviutes.

Pariisi sextsioonid ei arutanud ainult
poliitilisi probleme, vaid tegutsesid ka prak-
tiliselt.

Paljude sextsioonide juurde asutati ha-

¹³ Эпархизация..., lk. 684.

¹⁴ Samas, lk. 685.

tegevad komiteed. Need andsid abi vana-
dile, invaliididile, rasedatele naistele ja rin-
naga lapsi toitvatle emadile. Abi anti
ka perekondadele, kes sattusid ajutistesse ras-
kustesse.¹⁵

Rahva revolutsiooniline aktiivsus aval-
dus ka revolutsioonilistes komiteedes. Need
komiteed olid kõige demokraatlikumad
kõigist seksiooni organitest. Sinna kuulu-
sid kõige aktiivsemad sankülolid. Revo-
lutsioonilised komiteed võitlesid kontre-
volutsionääridega, värvasid sõdureid armee-
se, areturiidid kahtlasi. Nende instruksioonis
oli öeldud: „... olge halastamatud, säästke
ainult sankülotte, ..., muutage deviisi, mis
sankülolid oma lippudele on kirjutanud:
„Vabadus hurtsikutele, sõda paleedele.“¹⁶

Suure töö tegid ära ka rahvaühingud.
Need olid ühiskondlikud organisatsioonid,
mis olid Jakobiinide klubi idulise mõju
all.¹⁷ Rahvaühingud tegesid sõdurite värba-
misega ning hooldesid vabariigi kaitsjate
perekondade ust. Sõdur võis kindel olla,

¹⁵ Французская..., lk. 354.

¹⁶ W. Markow, A. Soboul, Die Sansculotten..., №52, lk. 229.

¹⁷ Французская..., lk. 365.

et tema surma korral omaste ust keelise-
setakse.

Rahva aktiivsuse tõus ei avaldunud mit-
te ainult tema suuremas osavõtus poliiti-
lisest elust.

1793. aasta suvel tundus, et vabariik
on hukkumise äärel. Viis koalitsiooniarmid
tungisid Prantsusmaale. Mäss Vendi's lai-
nes. Inglise laevastik toetas mässajaid ja
blokeeris Prantsuse sadamaid. Kohalike kontri-
revolutsionääride abiga hõivasid inglased
Korsika. Nangist põgenenud saadkud-
žirondiinid ja nende pooldajad alustasid
kagu- ja lõunapoolsetes provintsidest mäs-
su. Selle tulemusena oli juuni keskpaiku
enamuse Prantsusmaa departemangudest
mässust haaratud.

Rahvast haaras suur entusiasm. Ki-
rest organiseeriti massilise relvade toot-
mine. Pariisis avati spetsiaalsed tasuta
kursused, kus õpetati valmistama püssi-
rohtu jm. Poolnähjas, halvasti rietatud
töölised töötasid vähi rüppe asetamata.¹⁸
Relvatehkojad loodi igal pool - kirikutes, ulost

¹⁸ Французская..., lk. 381.

ritus ja emigrantide majades. Pariisis oli pun-
kingade kandmine suuromoeks, et saaks
hesida nahatagavarasid armee jaoks.¹⁹

Millega seletada sellist entusiasmija
aktiivsust? Oli ehk rahva majanduslik
elukord paranenud? Vastupidi.

Maal valitses kaas, nälg ja ellukalli-
dus.²⁰ Soses näljaga suurenes spekulat-
sioon emajärguliste kaupadega ja vahuu-
taga. 4. mail 1793. aastal oli antud dek-
reet maksimumist viljale.²¹ Seda ei vii-
dud ellu nii nagu vaja. Koik departe-
mangud ei kehtestanud üheaegselt oma
turgudel maksimumhinde. Turud, kus
kauplemist oli veel vaba, malitasid teis-
test departemangudest kaupmehi, nende
endi turud jäid tüljaks. Vilja oli
oli küll, kuid talupidajad pitsid seda. Niiel
polnud usku assignaatidesse, mille kurss
pidevalt langes. Kui märtsis nael leiba

¹⁹ Французская..., lk. 381.

²⁰ Lamas, lk. 337.

²¹ Конституции и законодательные акты
буржуазных государств XVII-XIX в.в., М. 1957,
lk. 317-320.

mansis 6 sou'd²², siis juulis mansis kohati 11-18 sou'd.²³ Eriti raskesti kujunes olukord juuli lõpus vahetult enne uut lõikust. Kiiresti tõusid ka teiste esmajärguliste kaupade hinnad. Soomaliha hind oli 1793. aasta juuniks 1790. aastaga võrreldes tõusnud 136% ja vasinaliha hind 23% võrra.²⁴

Pagaritel oli vähe jahu. Nad ei suutnud rahuldada oma ostjaid. Poed täitusid juba varahommikul ostjatega. Korratuste ära leidmiseks pani Lõmmuun leivapoodide uste juurde ulvastatud valved.²⁵

Plebeid aga seisid tundide kaupa lõpututes järjekordades ning vastasid neile, kes kuritahtlikult tahtsid sütitada rahva rahulolematust toidulusraskuste pärast: "Elagu ratarikk!"²⁶ Rahvas püüdis kõik

²² А. Мамбэз, Борьба с дороговизной и социальная обстановка в эпоху террора, М.-Л. 1928, лк. 127.

²³ Там же, лк. 148-149.

²⁴ А. Соболев, Папирусные санкт-петербургские..., лк. 51.

²⁵ А. Мамбэз, Борьба..., лк. 197.

²⁶ Французская..., лк. 690.

mehiselt ära kannatada loetusis, kui säilitab
vabariiki, siis paraneb pedaspidi ka nende elu-
kord.

Siin domineerib rahva meeleludis tugev
patriotismitunne. Rahvas seletab raskehetat
majanduslikku olukorda revolutsiooni raa-
laste püüdega hävitada vabariiki: "...nälg
on üks türannide saladusi, mille abil nad
rahvaid orjastavad; ... kõige enne püüavad
nad Pariisi ära näjutada, sest nad tea-
vad, kui neil õnnestub Pariisi vabariikluse
keskust ja kogunemiskohta ohjeldada, siis või-
vad nad kergesti teised departemandid
orjastada"²⁷

Plübeilised massid ei jää lootma ainult
valitsusele. Sektsioonid püüavad igati ise
pehmedada teotluselukorda. Paljud sekt-
sioonid seadsid sisse levakaardid ning
kontrolli levaküpsitamise üle.²⁸ Sektsioonid
estavad antiivselte valitsusele ka ettepanemisi
ja nõudmisi, mida ette võtta revolutsiooni
päästmiseks. Rahvas teundus, et neil karvitsel-
vaid valitsusele nõu anda ning valitsus ta-

²⁷ W. Markow, A. Soboul, Die Sansculotten..., N° 22,

lk. 103-105.

²⁸ A. Coşyn, Папушекуну саркаторонун..., lk. 89.

litab nende nõuannete järgi.

Esitatakse Konverndile petitsioon, milles nõutakse, et Konvent kutsuks kogu rahvast üles vaenlasi tagasi lööma. Sõda oleks siis lühikese ajaga lõppenud ja vabariigi teoorium oleks vaenlastest puhastatud. Konverndil tarviset vaid võtada üleskutse, rahvas on kogu valmis võitlusele asuma.²⁹

28. juulil nõuab kodanik Lacroix viivitamatute abinõude rakendamist, mis päästaksid isamaa ja revolutsiooni. Need abinõud oleksid:³⁰

- 1) kindlaks määrata esmajärgulise tähtsusega toiduainete hinnad. Ilma sellita suureneb järjest spekulantide ahnus ning rahvas hukkub nälja tõttu;
- 2) saata igasse departemangu valitud energilini vabariiklasi-komissare. Nad sütitaksid rahvas vulgi enam patriotismitunnet;
- 3) asuda energilisemale relvade tootmisele. Kõik, kel pole tööd, saaksid seda relvateöökodades. Ka teised tööliised peaksid enamuses

²⁹ W. Markow, A. Soboul, Die Sansculotten..., N° 27, lk. 127.

³⁰ Pomas, lk. 103-107.

üle mineva teotmisele kaitserejadusteks. Kõik
mehed- ja naiskodanikud peaksid asuma üld-
suse tunistusse, keegi ei tohiks jääda üks-
kõikseks, kui etrustatakse revolutsiooni saa-
tust;

4) sõjaväest peaks kõrwaldama kõik endised
aadlikud ja vaimulikud. Sõjaväe etteotsa
peaksid saama tõelised vabariiklased,
keda sõdurid ise nimetaksid.

Peale üldiste optimistlike meeleolude
eksisteerisid vähesed opositsioonilised meele-
olud. Seda võiks tinglikult nimetada
„negatiivseks“ aktiivsuseks, sest see oli revo-
lutsioonilise valitsemise vastane aktiivsus.

Juuni keskel esitatakse Kõrvaldama Pea-
nõukogule üsikuud petitsioon, milles aval-
datakse rahutust valitsevate teitlusolude
kohta: „Elukallidusest kurnatud rahvas
on valmis üles tõusma“.³¹ Juuni lõpus
mines ka väljaastumisi. Lõpu oli üsine esma-
järgulise tähtsusega tööaeg, mille hind
pidevalt tõusis. Veini sadamates jaotasiid
pesunaised omavahel ära mõtu laevatait rüü.³²

³¹ А. Лодыгин, Папушевичи екатериномы..., lk. 53.

³² Тамар, lk. 57.

Oli ka muliolusid, mis nõudsid prautilisi tegusid rahva eluorra parandamiseks. Esiolgu olid need muliolud vähemuses. Nende väljendajateks olid "pööraste" juhtide Jacques Roux' ja Leclerc'i ajalehed "Prantuse Vabariigi Publitsist" ja "Rahva Sõber."

Leclerc esitas ajalehes "Rahva Sõber" originaalse plaani sõja-pidamiseks. Selle plaani kohaselt tuleks vältida otsustavaid lahinguid. Vaenlase ust peaks taganema ja viima taganenud aladelt teiduained Pariisi. Vaenlane leiaks ust külad ilma teiduinneteta. Nälgjast nõrkenud vaenlastega oleks vabariiklastel urge võidelda.³³

Su plaan kajastas Pariisi sanuilotide püüdlusi kasutada ära võitlust välisvaenlastega oma materiaalse eluorra parandamiseks. Vaenlase võitmiseks püüti kasutada samu hädasid, mis plebeidise olid kannatanud.

Roux ja Leclerc kajastasid oma ajalehtedes ka rahva nõudmisi revolutsioonilise terrori järgi.

³³ С. А. Сомирн, Торжмурская программа и тактика «Темных» (Мван Рэ и Деклерк) летом 1793, Из истории анто-Турской гурманьери 1793-1794, Огесса 1962, лн. 362-364.

Õigematu on revolutsiooni päästa, kui ei
rakendata nende abinõusid aadlile, vämmu-
like jt. revolutsiooni vaenlaste vastu. Terrorist
peab rakendama ka spekulantide, äritsejate
ja „uue“ kodanluse vastu, kes rikastusid revo-
lutsiooni käigus. Su terror pidi katama
„uut“ kodanlust kõigis administratiiv- ja
kohtuorganis, samuti Konvendis.³⁴

Algul kutsus Leclerc üles stabiilise revo-
lutsioonilise terrori loostamiseks sanktioonide
peolt.³⁵ Hiljem hakkas ta nõudma nagu
Rousse'i terrorit seaduslikul tal kohtu- ja
administratiivorganite kaudu.³⁶ Enne kui su-
da terrorile, peab põhjalikult puhastama
kõik administratiivorganid, sest seadus
oleks naeruväärne, kui ülle ellurõõgatus
on need, ülle kohta seadus kõrb.³⁷

Rahva nõudmised revolutsioonilise ter-
rori järgi tugelnesid vrti pärast Marat'i
tapmist kontrrevolutsionääride peolt
13. jaanil. Pextsioonid nõudsid valitruselt

³⁴ C. A. Cochin, *Торумвеекая нпроравуа...*, lk. 347-349.

³⁵ Lamas, lk. 351.

³⁶ Lamas, lk. 353.

³⁷ Lamas, lk. 356.

kõigi kahtlaste aresti, et rahval ei tuleks edaspidi meeleheiteliseid valada Robespierre'i, Dantoni jt. laipade uhal.³⁸ Paljud seadused hakkasid isegi loostama koduseid läbiotsimisi ja kahtlasi arestima.³⁹ Juuli lõpul ja augusti algul oli rahva meeleolu väga ärev. Oli kartu, et 10. augusti aastapäeva pidustustel võib rahvas hakata arveid õikutama rahvaenlastega. Seda näitab asjatu, et enne pidustusi ühendlustati vanglate vabade nõng 5. augustil võeti vastu dekreet, millega lubati karistada kodanikke, kes lasivad lendu kuulusi, et 10. augustil toimub suur arveteõiendamine.⁴⁰ Terrori nõudmine kestis kuni augusti lõpuni.

Marat' tapmine tugevdas vulgi rahva patrietismitunnet.

Kui rahvas sai teada Marat' tapmisest, liikusid tuhanded inimesed Pariisi vii sadest maja juurde, kus oli elanud Rahva Sõber. Maja ees oli nii palju rahvast, et sandarmitelgi oli raskusi lähipääsemisega.

³⁸ A. Лодырь, Трагические события..., lk. 78

³⁹ Lamas, lk. 80.

⁴⁰ Lamas, lk. 81.

Inimeste nägudel oli kurbus, muleheide ja raev. Kui Marat' tapja teodi tärnavale, siis valandus rahva võha niivõrd, et tahtis saalsamas mõrtsukaga arveid õiendada. Sankületid töötasid, et maasarvad kätte Marat' surma eest. Rahva sõber on igares-ti elav nagu vabaduse idu.⁴¹

Seutsioonid avaldasid oma tundeid Hommuuni Peanõunogus ja Honvendis, ku-hu nad ilmusid terve massiga võisaat-sid sinna oma delegatsioonid. Nad nõud-sid, et Marat'le avaldatakse sellist aus-tust, mida kodumaa avaldab suurtele inimestele, et David maalik Marat' põl-di. Alates 15. juunist hakkas osa seutsioo-ne kandma leinasidemeid.⁴²

Patriotismimüliolud saavutasid oma kõrgpunkti pärast Marat' tapmist.⁴³ Siit hakkavad need müliolud langema veidi. Augusti keskpaigast hakkavad do-minerima müliolud, mis nõuavad rahva elukorra parandamist.

⁴¹ A. Лавренко, Максимизм..., lk. 271-273.

⁴² A. Лобур, Парусские саксонороме..., lk. 76-77.

⁴³ vt. lk. 118.

Kajastades rahetult rahva meelohust, kutsusid Rouse ja Leclerc üles Konventi rohkem lähenema rahvale ja rahvast Konvendiile. Samal ajal ei pooldanud nad mitte wogu Meie ja rahva liitu, vaid pooldasid liitu ainult Robespierre'i pooldajatega. Kuulutati sõda parempoolsetele jakobiinidele ning nõuti Konvendi puhastamist nendest.

24. juunil 1793. aastal kinnitati jakobiinide kodanlik-demokraatliku konstitutsioon. See lubas kõigile kodanikele võrdsust ja vabadust ning lubas muuta Prantsusmaa kõige vabamaks kodanlik-demokraatlikuks vabariigiks. Selle vabariigi seadusandlik organ pidi valitama üldise ja otse valimisõiguse alusel. Konstitutsiooni ei rüüdnud ellu. Silmas pidades erakordselt suuri raskusi sõjaväljal ja poliitilises elus 1793. aasta suvel ja sügisel, otsustasid jakobiinid selle elluviimise ajutiselt edasi lükata. Konstitutsiooniline riigikord asendati järk-järgult väljakujuneva jakobiinide revolutsioonilis-demokraatliku diktatuuriga. Osa rahvast ei al-
nud sellega rahul. Nad nõudsid konstitut-

siioni elluviimist, et sakkülotid näksid otse-
kohe oma võitluse vilja.

Endised kogemused õpetasid neid, et
paljatest ilusatest sõnadest ja lubadus-
test on vähe valitsuse tegevuse üle otsus-
tamiseks.⁴⁴

Eriti energiliselt nõudis oma keesole-
kutel konstitutsiooni elluviimist „Revolut-
siooniliste vabariiklannade ühingu“ sent-
sioon. Selle liikmed olid Leclerci mõju
all.⁴⁵

Augusti lõpus oli rahva mulolu
Pariisis ärev. Rahvuskardiväe staap oli
sunnitud 24. augustil kaheksandistama
valvepostide arvu ning suurendama pat-
rulli.⁴⁶

Aktiivsus, kus astuti välja oma nõud-
miste list, valitsuse suhtes „negatiivne“
aktiivsus, searutas oma kõrgpunkti 1793.
aasta 4.-5. septembri sündmustega.⁴⁷ Jaxo-
biinid ei teinud midagi rahva tähtsama-

⁴⁴ W. Markow, A. Soboul, *Die Sansculotten...*, №26, lk. 133.

⁴⁵ A. Cодько, *Трагическое саккюором...*, lk. 147.

⁴⁶ Samas, lk. 83.

⁴⁷ vt. lk. 118.

te nõudmistele rahuldamiseks. Plebeilised massid nõudsid maksimumi kehtestamist ulla järgulise tähtsusega teiduainetele.

Olukord leivaga halvenes pidevalt.

Augusti lõpus oli teravilja juurdevõetud linna ööpäevas endise 1500 koti asemel vaid 400 kotti. Sageli said inimesed leiva kätte alles pärast 7-tunnist järjekorras seismist.⁴⁸

Novembrile esitatakse pidevalt terrorinõudmistega petitsioon. Januürlolid seovivad, et loodakse suur arv revolutsioonilisi tribunale, kes õiendaksid arveid kõigi spekulantide, ülesostjate ja kahtlastega.⁴⁹ Jakobiinid õiendasid arveid rahva nõudmistele väljendajate Rouxi ja Lederciga. Pärast seda hakkasid rahva mulvulusid ühiskondlikus võitluses ära kasutama vasakpoolsed jakobiinid, et tugevdada oma positsiooni valitsuses.

4. ja 5. septembril teimusid Pariisis suured rahutused. Rahvas tuli ulvastatult tänavale.

⁴⁸ A. Cодьръ, Пѣрвоее ене сактороме..., lk. 108.

⁴⁹ Samas, lk. 105.

Need väljaku asetati laud, valiti kees-
oleku juhatajad, keostati petitsioon ning
valiti saatkond, kes suundus Lommuu-
ni. Seal esines saatkonna braator ning
rõhutas, et rahvas lootis kars muud elu-
korra parandmist ning kannatas nälga.
Tegelikult muutus olusord järjest halve-
maks. Sellepärast tuligi rahvas paluma,
et võetakse tarvitusele abinõud. Tõttagu
nii, et tööline, kes päev otsa on töötanud,
ei peaks oma eõd kulutama leivajär-
jekoras seisumises, sageli veel tagajär-
jetult. Üha rohkem rahvast tuli nõu-
pidamiste saali. Igalt poolt kostus
hüüdeid; nõuti leiba. Istung viidi
üle Raekoja muude saali. Varsti olis see
gi täitunud. Lankülette oli kõinjal-
pinkidel, tribüünidel ja isegi koridoris.⁵⁰

Lommuun ühines plebeide nõudmistega
ning pidi omaorda välja töötama
petitsiooni Kõnwendile, ka vasakpoolsed
jauubiinid ühinesid sellega. Petitsioon
esitati Kõnwendile 5. septembril. Delegat-
siooni esotsas olid Flibert ja Chaumette.

⁵⁰ A. Кодыль, Памяткае еаекономое..., lk. 113.

Saatkonna järel ilmus Konventi rahvahulk. Nende seas oli inimesi, kes kandisid plakateid: „Sõda türannidele, sõda aristokraatidele, üliisastjatele, hangeldajatele.“⁵¹

Konvent oli sunnitud rahuldama kõige tähtsamad nõudmised.

Juunist kuni septembrini oli rahva revolutsioonilise aktiivsuse kõrgperiood. Sündisid muliolude kujundamisel peamist osa sankülotilide patriistimistunne. Äärmiselt rasketes majanduslikes tingimustes näitasid plebeid üles enneselamatut aktiivsust ja entusiasmi.

4.-5. septembri sündmustega seati terror päevakorda. Terror on, „... plebeiline viis uudemliku revolutsiooni teostamiseks, legaalne võitlussvahend võitluseks revolutsiooni siseraevlastega.“⁵² Loodi ka revolutsiooniline armee, mis koosnes sankülotilidest. See armee tegles viljaülejääkide äravõtmisega külast ja selle saatmisega nälgivatele linnadesse, eeskätt Pariisi. Anti välja ka dek-

⁵¹ А. Собыль, Паритские санкюлоты..., lk. 115

⁵² Р. М. Тонкова-Яковкина, Движение народных масс Париза 4-5 сентября 1793 г.; Из истории общественных движений и международных отношений, м. 1957, lk. 222.

reit maksimumist esmajärgulistele teiduvaru-
tele ja maksimum tööpalnatele.⁵³ Rahva ak-
tiivsus sundis valitsust minema järele-
andmistele. 5-9. septembri dekretidega räten-
dati ka seksioonide istungeid kuni kahe
istungile nädalas ning kodanikud said
40 sou'd tasuta selle eest.⁵⁴ Sankülotid pro-
testerisid terve septembri selle dekreti vas-
tu.

Nad nägid ohtu ja esimest kallalekip-
pumist rahva süveränituledile.⁵⁵ Tasumaks-
mire oli ka täielikus vastuolus rahva
eneseväarikuse tundega, millega sankülotid
sulturisid enda osarõõtu poliitilisest elust.
Plebeid leidsid, et selle hüvitusega naer-
dakse nende rabariikliku uhkuse üle ja
pannakse punastama, et sankülotid ei saa
vastu võtta tasuta kodumaale osutatud
teenete eest.⁵⁶ Paevadel, mil ei lubatud pi-
dada seksioonides koosolekuid, kutsusid nad
kokku rahvaühingud. Nende arv 1793. aas-

⁵³ Локстумузуу... , lk. 357-360.

⁵⁴ Тамас, lk. 355-356.

⁵⁵ А. Софурь, Парумекке санктотомы..., lk. 122

⁵⁶ Тамас.

ta septembris kasvas uskumatult kiiresti. Need muutused rahva aktiivsuse väljendajateks.

Pärast 5.-9. septembri dekreeti algas seksioonides ja rahvatühingutes puhastus, mis kestis veel kogu oktoobri. Sellega püüti vähendada seesmist hädaohtu. Nendest organisatsioonidest aeti minema kahtlased ja üksikõised kodanikud.

Huturiumiks, mille järgi arvestati, oli antud kodaniku käitumine revolutsioonile kriitilisel momendil.⁵⁷

Seksioonides moodustati erilised komisjonid, mis jälgisid iga liikme tegevust. Kodanikelt, kes ei toestanud oma isikliku revolutsioonilisi teeneid, võeti ära hääleõigus.⁵⁸

Pankulottide initsiatiivil toimus puhastus ka administratiivaparaadis. Ametiühkjadelt aeti minema aadlikud ja vaimulikud. Rahva sooviks oli, et tasulised ametikohtad kuuluksid vaid neile.⁵⁹ Ükski kodanik ei saanud ametikohta ilma oma seksiooni

⁵⁷ А. Кодырт, Трагическое саккромонт..., lk. 128.

⁵⁸ Samas, lk. 134.-135.

⁵⁹ Samas, lk. 157.

kontrollita.⁶⁰ Nii sattusid tunistujad sõltumuse oma seksioonist,

Rahva kirgi innustasid ka repressioonide kahtlaste vastu. Aruturimisi panid toime peamiselt revolutsioonilised komiteed. 1793. aasta augusti lõpus oli Pariisi vanglates ligi 1500 vangistatut, 18. oktoobril oli nende arv juba üle 3000.⁶¹ Aruturitute arv oli pooleteise kuuga kahekordistunud. Enamik nendest olid siiski kaupmehed,⁶² keda sankülotid pidasid näha ja elukaliduse põhjustajateks. Oktoobris teimussid ka Marie Antoinette'i ja žirondiinide protsessid. Need leidsid laialdast vastukaja rahva hulgas.⁶³

Samal ajal osa sankülotte oli opositsioonis teostatava terroriga.⁶⁴ Need meelolud on vähemuses. Nende kandjaks on plebeid, kes on otseselt rahvajuhide mõju all. Rahvajuhid - Rouse ja Leclerc nägid kaugemale, et terror võib tabada ka tõelisi võit-

⁶⁰ A. Coşyris, Napumenne sanktorombe..., lk. 131.

⁶¹ Samas, lk. 161.

⁶² Samas, lk. 163.

⁶³ Samas.

⁶⁴ Samas, lk. 147.

lejaid.

Enamik rahva nõudmistest täideti septembris. Samal ajal tulid ka riindelt esimesed võidud. Prantsusmaa kannas rängast sõjalisest krüüsist üle saama. See rahustas sankülotte.

Rahva aktiivsus väheneb, hakkavad domineerima ootusmeelolud. Kõik abinõud, mis nende arvates pidid olukorda parandama, olid tarvitusele võetud. Järgmise etapi plebeiliste masside meeleolu moodustavad 1793. aasta hilissügis ja talv.

Kas paranes plebeiliste masside olukord?

Üldise maksimumi seadusega määrati kaupade hinnad 1790. aasta kaubahindade alusel, millele lisati juurde veel üks kolmandik. Tööpalga suuruses oli 1790. aasta palga suurus, millele lisati juurde pool.⁶⁵

Erialgu paistis, et see on plebeilistele massidele soodne. Maksimumi toiduainetele ei alnud kerge ellu viia. Paljud kaupmehed sulgesid oma poed, osa teatas, et neil ei ole enam müüa saharut, oli ega küün-

⁶⁵ Хроника... , lk. 358-359.

laid.⁶⁶ Maksimumist püüti kõrvale hiihida, kuid palgad jäid endisteks. Igal pool käis letialune kauplemine ja spekulatsioon. Viimasega tegelesid väga rihva seisuse ja kutsumusega isikud. Endine sepp kauples riidega, markiis saatastega, kingsepp kohvi ja suhkruga ning pagar viina ja veiniga.⁶⁷ Raskel oli revolutsioonilise Pariisi olukord. Eriti andis tunda lihapuudus.

Lihaturul tunglesid ja trügisisid tuhanded inimesed. Sellises rahvamurruks tallati sageli ära rasedaid naisi.⁶⁸ Järjekorras tuldi juba kell kolm öösel.⁶⁹ Puudus oli ka leivast.

Juba koordikul kogunesid leivapoodide ette pikad järjekorrad. Pagarid peitsid leivad ära oma maja keldritesse. Ka selle leiva kvaliteet, mis rahval osta õnnestus, oli halb. Pagarid panid nanna sisse ka tuhka, et leib raskem oleks ja kutsuks

⁶⁶ А. Событь, Папушевские санкционеры..., lk. 167.

⁶⁷ Французская..., lk. 395.

⁶⁸ Тамар, lk. 396.

⁶⁹ А. Событь, Папушевские санкционеры..., lk. 324.

estle ka rahulolematuse.⁷⁰ Turud olid samuti halvasti varustatud.

Talupejal karvitses vaid ilmuda turule, kui naised hüppasid talle kallale ning võtsid ära kogu kauba. Tegeli juhtus, et talupoeg tapeti naiste poolt, kui ta tahtis müüa oma kaupu üle maksimumi.⁷¹

Paljud kaubad muutusid turul üha harvemaks. Talupojad lasksid neil ennem rikkeda, kui müüa Pariisis maksimumi eest. Teiduaineid oli vähe, nende hinnad vaatamata maksimumile tõusid igapäevaga.

Puudega enam ei kaubeldud. Pariislastel tuli nende järele minna Lonnaäärsetesse metsadesse või saagida puudeks oma needid.⁷²

Testrate ja karbivate rajoonide vahel oli rida katkenud.

Nael võid maksis Pariisis 20 sou'd. Sama palju maksis või ka nendes rajoonides, kus võid teodeti. Kaupmeestel ei olnud

⁷⁰ Французская..., ex. 396.

⁷¹ Samas.

⁷² Samas.

kasulik võid Pariisi turule tulla. Hind-
late hindade tabelid määrati distrikti-
de administratsiooni poolt. Nad hindasid
kõrgelt need asendid, mida ise tootsid
ning madalalt need, mida vajasid.⁷³

Sega tootlus kriis kestis edasi vaata-
mata maksimumile. Toiduainete hinnad
tõusid, sest neid polnud saada. Palk
aga jäi samaks.

Lankülalised nõuavad, et võetakse vastu
uued rangemad dekreedid ülesostjate
vastu ning loodakse erilise vande kohus
toiduainete varjajate ja hangeldatajate üle
kohtu mõistmises.⁷⁴ Valitsus aga ei taht-
nud kaugemale minna karvitusele võetud
abinõudest. Rahva nõudmised 1793. aasta
lõpul leidsid valitsuse poolt üha suure-
mat vastuseisu.⁷⁵ Revolutsiooniline valitsus
püüdis rahvaliidumist peatada. Varjatult
hakkab kujunema konflikt. 1793. aasta
lõpul algab plaanipärase jaalitung aktiiv-
sematele rahvaorganisatsioonidele.

⁷³ A. Mamez, Топьба..., lk. 302.

⁷⁴ A. Cодько, Папусрекне саккромму..., lk. 168.

⁷⁵ Jamas, lk. 170.

Saadeti laiiali naisteklubid ja -ühingud.
 Konvent võttis vastu otsuse, mille kohaselt
 naistal polnud õigust ühineda
 organisatsioonidesse. Patrioetlikeks tegu-
 ders hakati pidama ka nende kodu-
 seid toimetusi. ⁷⁶

Jakobiinid hakkasid peale tungima
 ka sektsiooni ühingutele, mis ei olnud ja-
 kobiinide klubi kontrolli all. Valitsusel
 õnnestus endale allutada ka revolutsioonilised
 komiteed. Viimastel oli suur
 mõju sektsioonides. Nende kaudu hak-
 kasid jakobiinid juhtima kogu sektsioo-
 ni poliitilist elu. Nii hakkasid nad rah-
 vast poliitikast eemale juhtida.

Vaatamata sellele, oli neosolenutil pal-
 ju rahvast. Seal arutati pidevalt teist-
 lusprobleeme, saadeti valitsusele aadresse
 ja petitsioone. ⁷⁷ Järjest suurenesid terrori-
 mulislood. Rahvas nõudis osa kaupmeh-
 ta ja lihunikke giljotineerimist, mis oles
 teistele õpetuseks. ⁷⁸ Nõuti ka uut karmi

⁷⁶ A. Lodyat, Trapuznennue caseksorombe..., lk. 173.

⁷⁷ Samas, lk. 324.

⁷⁸ Samas, lk. 325.

pubastust *sextriconides*.⁷⁹

Väliskädaaht oli 1794. aasta kevadeks vähenenud. Prantsusmaa territorium oli vaeneastest vabastatud. Teiduainete hindade pidev kallinemine tõrjus tahaplaanile patriotismitunde. 1794. aasta kevade algul hakkavad domineerima rahulolematuse muljed. Nende väljendajaks olid pakempoolsed jäkoblased.

Majanduskriis oli eriti terav suburaaris. Sel kuul oli ka palju rahva rahunusi. Seda rahulolematuse pinnal toimub muljedude s.t. antiivsuuse tõus.⁸⁰

Revolutsiooniline valitsus otsustas minna järelandmistele. Võeti vastu vanteoni dekreedid. Nende põhjal kuulub revolutsiooni vaenlaste varandus konfiskeerimisele. See pidi jaotatama varatule patriootide vahel. Dekreedidel oli väga suur tähtsus. Rahvas võttis need vastu suure vaimustusega. See lõi vastava ootusmeelolu, et olukord paraneb. Vaat-

⁷⁹ A. Cодько, Памятник евангелиста..., lk. 332.

⁸⁰ vt. lk. 118.

leijate andmetel rääkis rahvas kõinjal selle seaduse tarkusest.⁸¹ Selline mulisolu oli plebeiliste masside enamusel. Vähemusjari valitsusega epositriooni.

Rahvas seas levisid kuuldused uuest ülestõusust ning arvete õien danvisest van- gidega. Ilmus ka mässulisi afisse ning turul levitati anonüümseid kirju. Nendes kirjades hoiatati sankiilotte, et saabub peagi üldine nälq, kaovad müü- gilt kõik teiduained.⁸²

Oli ka juhtumid, kus tekstides ühis- kondliku Päästekomitu nimele alla oli pliiatsiga kirjutatud: „inimsööja, rah- va petja, loll, varas, mõrtsukas.“⁸³

Nende mulisolude kandjains olid he- bertistid. Nad väljendasid sankiilotti- de massi varjatud epositriooni valitsu- se vastu. Herbertistid kutsusid 4. märtsil Hordeljeeride klubis rahvast ülestõusule. Inimõiguste deklaratsioon kaeti musta kat- tega. See pidi jääma kaetuks seni, kuni

⁸¹ А. Собыло, Папурусские санкилоты..., лк. 340-341.

⁸² Samas, лк. 342-344.

⁸³ Samas, лк. 351-352.

rahvas saab uuesti tagasi oma õigused.⁸⁴ Aivalt väike osa plebidest Kordeljeeride klubis reageris üllakalt aplausiga, ülejäänud raastasid samal ajal kahtlaselt ringi.⁸⁵

Nimetatud klubi eskujule järgnes vaid "Marat" sentrioon. See kattis ka oma Tormiõiguste deklaratsiooni kinni ning ilmus terwikuna Kommuuni Peanõukokku.⁸⁶

Enamus sentriooni oli üllatunud "Marat" sentriooni käitumisest. Nad leidsid, et on lausa kuritegu käituda nii samal ajal, kui Konvent võtab tervitusele kõige revolutsioonilisemad abinõud.⁸⁷

Sentrioonid kinnitasid, et on ustavad Konvendile.⁸⁸

See andis valitsusele võimaluse asuda pealetungile hebertistide vastu. Nende protsessi ajal tervitas rahvas tormiliselt surmaotsust.⁸⁹ Glükannispäeval rõõmustasid sankülotid nii tundu, kui ka tänavat

⁸⁴ А. Собыль, Народные естественные..., lk. 347.

⁸⁵ А. Рубановский, Манускрипт..., lk. 368.

⁸⁶ А. Собыль, Народные естественные..., lk. 349.

⁸⁷ Самос, lk. 350.

⁸⁸ Самос, lk. 364.

nurkadel, et peagi näevad nad lurjuste pääd
võrumas.⁹⁰ Kui hebertistide müdi hukkamisele,
siis rahvas plausutas näsi ja hüüdis:
"Elagu vabariik!"⁹¹ Sentrioonid tänasid
Konventi, et viimane ole jällegi päästnud
rahva ürituse.⁹²

Osa sankulotte oli hebertistide hukka-
mise pärast rahulolematu.⁹³ Viimased olid
väljendanud rahva nõudmisi. Nende näol
mõisteti nii hukka ka sankulotte. Plebid
leidsid: "Kui nii edasi kestab, hüvasti va-
bades, kõik lendab nuradile."⁹⁴ Kus'il
keegi ei julge ka midagi ette võtta
nende kaitses. Aruturimiste vastu olid
vaid mõned üksikud protesturimise kat-
sed. Sentriooni istungitel tehtigi mõnne-
gord ettepanekuid, mida ette võtta. Need
jäidki ettepanekuteks, millel polnud mõn-
geid tagajärgi.⁹⁵ Suga need, kes südames

⁹⁰ W. Marrow, A. Soboul, Die Sansculotten..., №69, lk. 313.

⁹¹ A. Sibargobekun, Максимум..., lk. 373.

⁹² A. Cодько, Парисские санкютовы..., lk. 375.

⁹³ W. Marrow, A. Soboul, Die Sansculotten..., №76, lk. 339.

⁹⁴ A. Cодько, Парисские санкютовы..., lk. 369.

⁹⁵ Samas, lk. 373.

protisturismid, jäid passiivseteks ja äraostavale
slisukohale.

Ka senord etendasad muleolud suur
osa ühiskondlikus võitluses. Ülestõusu ei
toimunud. Plebeiliste masside muleolud aita-
rid kaasa hebertistide hukkamisele.

Rahva eetus ja kaasaminek jacobii-
dega ei kestnud kaua. Nanteosi deure-
te ellu ei viidud. Märtsis ja aprillis
tekis plebiide ja valituse vahle lõhe.
Viimane hakkas järeleandmisi tegema
kodanusele, kes oli samal ajal rahulole-
matu. Pehmendati ka spekulantide vasta-
sliid karistusmäärarid ning kaotati revo-
lutsioonilised armeed. Pärast hebertis-
tide langust jäid Kommuunis paljud
kohad vakantsseteks. Uusi valimisi ei
toimunud. Ühiskondlik Päästekomitee
nimetas ise juurde uusi liumeid ning
määras ka juhtivad organid. Kommuun
kaotas oma endise valitava organi
Aäkenduse. Jacobiiidid hakkasid lasta
saatma ka sektsioonide rahvaühinguid.
Flauatakse maha suruma rahva initsia-
tiivi.

Üha rohkem hakkab giljotini tabama

sankuõlote ning tühisti asjade eest.

24. aprillil hukatase 30 Verduni elanikku, sest nad olid kord presslast lahkelt vastu võtnud. Nende seas on 12 naist, üks 75-aastane vanatüdruk, 70-aastane udngsepa naine ning mõned noored 18-22-aastased tüdrukud.⁹⁶

Repressioonide peamiseks eesmärgiks oli rahvaliidkumise allutamise valitsuse rangele kontrollile. Ohvteks sattunud kõrge taadlikumad ja aktiivsemad sankuõlotid, kes olid valitsusele kahtlised.

Sageli ühe endise aadliku ja kaupmehe kohta vangistati üheksa sankuõloti.⁹⁷

Märts ja aprill on pöördepunktiis plebeiliste masside muleolus. Aprilli lõpust algab jaheremõne revolutsiooni vastu.⁹⁸ Sankuõlotid hakkavad kahtlema valitsuse poliitika õigsuses. Sellepärast on nende psüühikas näha rõhutust ja pessimismi. Need hakkab raiutama hirm oma saa-

⁹⁶ W. Blois, Prantsuse revolutsioon, lk. 341.

⁹⁷ A. Coudyot, *Трагическая катастрофа...*, lk. 421

⁹⁸ vt. lk. 118.

tuse pärast.

Paljud rahva hulgast, keda revolutsioon oli poliitilisele elule äratanud, tõmbusid tagasi endisesse apoliitilisusse. Nad lahkusid igasugustest ühingutest ning lakkasid suhtlemast oma kaaskodanikega.⁹⁹

Sankülotlile sai selgeks, et revolutsiooniline valitsus ei paranda nende elu-korda. Laubahinnad tõusid seoses kaubanduse elustumisega. Töölised hakkasid nõudma tööpalka maksimumi tõstmist. Pariisi Kommün, mis keenes Robespierre'i peddajatust, pöördus ähvardava proklamatsiooniga Pariisi töötava elanikkonna poole. See proklamatsioon asetasköölislükumise kontrrevolutsiooniga võhile tasemele.

Plébiid on revolutsioonis pettunud ja väsinud. Endine vilgas poliitiline elu sentsionides vaibub.

Kööslekkutid on vähe rahvast. Ei otsustata õieti midagi. Tullakse hilja ja murrakse juba enne ulla üheksat ära.¹⁰⁰

⁹⁹ A. Coudyut, Trajuzmeune eareuorombe..., lk. 422.

¹⁰⁰ W. Markow, A. Soboul, Die Sansculotten..., N° 69, lu. 313.

Seal ei tehta ettepanemuid ega kriitilisi märkusi valitsuse aadressile. Kõikides septsioonides on päevakorras ühed ja samad küsimused. Pole kusagile diskussiooni ega mingit opositsiooni. Kui keegi räägibki sõna, siis ainult selleks, et kiita Konvendi poliitikat.¹⁰¹

See oli kunstlik üksmeelsuse õhukond. Välise ühtsuse ja üksmule all varjatakse ükskõiksust ja vaenulikkust valitsuse vastu.

Mai lõpus lööb sisse korras veel lõke endine tugev patriotismitunne.¹⁰² 23. mail tehakse katsed tappa Robespierre. See näitab sankülotlile, et aristokraatide vandenõu on ikka veel olemas. See kutsus esile endise viha aristokraatide vastu. Konvendile esitatakse massilisi meeleavaldusi, milles kinnitatakse septsioonide andumust Konvendile ning ihast karistada aristokraate.¹⁰³ Revolutsiooni kohal ripub hädalt taastas ruldord üksmule sankülotlile

¹⁰¹ А. Годуно, Трарумеские санкүлотоме..., lk. 429.

¹⁰² ит. lk. 118.

¹⁰³ А. Годуно, Трарумеские санкүлотоме..., lk. 462.

ja valitsuse vahel.

X Kui võtta aluseks majanduslike olu-
kord, siis elas revolutsiooniline vaimustus
pidanud olema suurem 1794. aasta ve-
radel kui 1793. aasta suvel. Toitlus-
olud olid paranenud. Amerika ühend-
riikidest tuli eõrnene saadeti toidu-
aineid. Nende kaupuostud suunehid ka
teistest neutraalsetest maadest. Pikaad
leevajärjekorrad lakkasid. Samal ajal
läksid ka väed pealinnale vaenase
territoriumil. Ei võidud rindel ega ka
Bastille' vallutamise aastapäev ei suut-
nud sütitada rahva vaimustust.

Konventi õnnitles viimase sündmuse
pühul 48 sektoriõnust ainult 5.¹⁰⁴

Sankulottide passiivsus arva suurenes.
Sellele arvas kaasa 10. juuni 1794. aasta
terroristlike seadus rahva vaenlastest. Vas-
kovatt sellele süüdistatava elner üle-
kuulamine jäi ära. Kartsjate instituut tü-
histati ja karistusmääraks sai ainult surma-
nuhtlus. „Kahtlase“ mõiste laiines. Selleks
võis lugeda süüdistatut ükskõik millises

¹⁰⁴ A. Coşyub, Kapuvsreckue caxkuroromu..., lk. 464.

kuivitöös.¹⁰⁵

10. juunist - 27. juulini hukati Pariisis 1375 inimest. Ühe päeva jooksul viidi täide 50-55 surmanuhtlust.¹⁰⁶

38% mõrjatüüritustest langes vaesemate kodanike hulka. 10% nendest olid endiste aristokraatide künnid, kes võisid olla hukatud kontrrevolutsioonilistel motiividel. Ülejäänud olid plebeiliste masside hulgast.¹⁰⁷

Terror oli pöördunud rannilotside vastu.

13. juunil hukatase rätsep, kaasulaasitajad, puukaupleja, kutsar, maalija, lihunik, aednik, kaasraamatukirjutajad ja 24-aastane pesunaine.¹⁰⁸ Nimekirjad lähevad iga päevaga piisavaks. 16. juunil hukatase juba 39 tölist ja 10 teenistajat ning neli ja viis muud kodaniku.¹⁰⁹ Rahvas jälestas neid

¹⁰⁵ Констанинусу..., lk. 370-373.

¹⁰⁶ Французская..., lk. 481.

¹⁰⁷ Я. М. Захер, Публичная опознание в Паруске канану.

не 9 мепидгора, "Глобая и новейшая история, М. 1962, №25, lk. 66.

¹⁰⁸ W. Blos, Французская революция, lk. 341-342.

¹⁰⁹ Ламар.

massilisi hukkamisi.

Sageli võeti timukavankrid vilistamise ja käraga vastu. Tänavapoolsetes majades, kust timukavankrid mööda läksid, pandi unsed ja aknad kinni.¹¹⁰

Enamus rahvast jäi hukkamiste suhtes passiivseks, kuid levisid ka rahulolematuse meeleolud.

1794. aasta kevadel aretati "Revolutsioonilise" sektsiooni 3 liiget, kes olid välja paistnud oma revolutsiooniliste tunete poolest. Nimetatud sektsioon eritas konvendile petitsiooni, kus nõuti kolme patrioodi vabastamist. Petitsioonile oli alla kirjutanud 75 kodaniku.¹¹¹ See näitab, et rahvas julgus välja astuda Revolutsioonilise tribunali otsuste vastu. Juuli algul rahvalikumme teatud määral ilmus, mis on opositsiooni vägivõidaks.¹¹² Sektsioonid hakkasid korraldama vennaliikumise banu.¹¹³ Tegelikult sellis ajaks oli juba ära kuulatud

¹¹⁰ W. Blos, Prantsuse revolutsioon, lk. 343.

¹¹¹ W. Markow, A. Soboul, Die Sansculotten..., N° 83, lk. 363-367.

¹¹² vt. lk. 118.

¹¹³ A. Coudyot, Трагическое заключение..., lk. 491.

igasugune seetööliste tugevus peale saaduste saatmise Laurenti, kes teostasid seetööliste ustavust. Banketlidega tahtsid sanseletid süüsi märku anda oma poliitilisest olemasolust ning teatud viisile vastu töötada valitsusele. Oma rahulolematust avaldasid plebeid ka 23. juulil kehtestatud palgamäärade kohta. Viimased alandasid tunduvalt tööliste palku.

Kui esimese klassi tiskeri palga juuli algul oli 8 liivrei'it, siis 23. juuli palgamäärade järgi 3 liivrei'it 15 sou'd. Esimese klassi relvatehase tööliisel alanes palga vastavalt 16 liivrei'ilt 10 sou'lt 5 liivrei'i 5 sou'le.¹¹⁴

Samal ajal toiduainete hinnad tõusid.

9. termidori (27. juuli) hommikul mõni tund enne traagiliste sündmuste algust oli Raekoja ees tööliste kogunemine, kes protesteerisid 23. juuli palgamäärade vastu.¹¹⁵ Suga toimus "negatiivse" s.o. valit-

¹¹⁴ А. Событо, Из истории беларусі сярэднявечнага пэвоніа 1789-1794 годоў і пэвоніа 1848 года во Францыі, М. 1960, л. 104.

¹¹⁵ Э. М. Засер, Трудёвская омпозыция..., л. 62.

nuse vastase aktiivsuse tõus.¹¹⁶

9. termideoril otsustasid aga plebiliste masside muljelud Prantsuse revolutsiooni saatusel.

Nimetatud päeva hommikul aretustei konvendis vandemõulaste poolt Robespierre ja ta seltsimehed. Kui Flanriot kutsus nende vabastamiseks kaasa töölin, kes töötasid tänaval, siis vastasid need: „Elagu vabariik!“ ja töötasid rahulikult edasi.¹¹⁷

Õhtul õnnestus süüdi Robespierre ja ta kaaslastel vabastada. Kell viis õhtul kuulutas Kommune välja ülestõusu:

„Rahvas, tõuse üles! Isamaa on suures hädas, millises ta pole kunagi olnud.“¹¹⁸

Kutsuti relvastatud seksione kumma Raekoja ette. Algaski nende kogunemine.

Kõikidel seksionidel ei olnud alget selge, mille pärast kogunetakse. Arvati isegi, et haketakse avaldada konvendile survet tööpalga maksimumi pärast.¹¹⁹

¹¹⁶ vt. lk. 118.

¹¹⁷ Я. М. Засер, Труднейшая эпопея..., lk. 62-63.

¹¹⁸ А. Левагловский, Максимум..., lk. 467.

¹¹⁹ А. Событ, Парижские санкютомы..., lk. 500.

Algul juba oli 48 septriconist 18 Konvendi ja 13 Robespierre'i poolt. Ülejäänud jäid neutraalseteks, soovides võidelda vaid vabariigi eest.¹²⁰

Raekoja ette kogunenud relvastatud rahvas jäi nõutuks. Kommuniiril puudus tugevusprogramm. Robespierre saabus ka alles hilja õhtul Hanna. Temagi ei nõtknud midagi ette rahva võitluse viimiseks. Konvendi kontrevolutsioonilise osa vastu. Samal ajal viimane tegutses agaralt. Konvendi kontrevolutsioonilised saadikud tungisid rahva hulka, kutsusid viimast üle tulema enda peole ning lubasid maksimumi kaotamist tööpalgale.

Sankülotid ei saanud tegelikult aru, mis õieti toimub. Termidoorlased erinevad samade loosungitega, mida nõudsid plebeid. Nad arvavad, kui kukutatakse tširann Robespierre, siis läheb olukord paremaks. Rahvas lootis, et saab tagasi õiguse teostada oma soovidele.

Paljud septriconid, mis olid neutraalsed elnud, hakkasid üle minema Kon-

¹²⁰ W. Blos, Prantsuse revolutsioon, lk. 360.

neni poole.

Mida tegid aga need seitsmeist, mis algul olid kuulutanud oma täieliku ustavust Konmuunle?

Saabus öö. Raekoja es seisid väinud suurtükiväelased juba kulla seitsmest sadik. Nad olid näljased. Tugie'i teadnud, mis ajani sedari tegeruseta peab seisma ning millega see lõpeb. Tänavatite, mis asusid Raekoja lähedal, ilmuvad Konvendi kontrevolutsioonilised emissariid ning lugerid valju häälega ette Konvendi vastset dekreeti. Viimane kuulutas kõik Robespierre'i pooldajad väljastpoolt seadust elevatiks s.t. neid ootas surm ilma kohtuta. Pariisi tänavad, mis alles olid rahvast täis, tühjenevad kiiresti. Patriootide need Raekoja eesl väljakul muutusid üha hõredamaks. Kõik õel hakkas sadama vihma ning suurtükiväelased läksid laiali.¹²¹

Kõik kans öösel otsustas kontrevolutsioonilise Konvent minna pealetungile.

¹²¹ A. Nabaregobekuu, Maceumumare..., lu. 246-247.

tunud tunistajateks, mis said riigilt tasu ning olid valituse kuulevad tööriistad. Suga rahvaliidumise eli kaotanud oma jõu ja võitlusvaimu.

Fluunamispäeval täitis määratu rahvakulka tänavaid, kust timukaranneer pidi läbi minema. Enamus sankulottidest jäi passiivseks, väheemus avaldas oma rõõmu.

Pettumus- ja väsimusmehelolud süvenevad veel pärast 9. termidoori.¹²³ Termidoorlased ei täitnud lubadusi, mis nad rahvale olid andnud. Kaotati määrus, mille põhjal igale sekt-rioonist osarõtjale mansti 40 sou'd. Sa- muti kaotati ka hindade maksimu- mi seadus. Toiduainete hinnad tõusid. Kaupluste juures seisid jällegi pikad leivajärjekorrad. Rahvas ei ilmutanud mingit võitlusvaimu. See ükskõiksus antas kaasa kontrerevolutsioonilise uodanluse võimule tulekule ja reaktioo- ni edanisele süvenemisele.

Eespool vaadeldust võib järeldada, et plebeiliste masside mehelolud etendarid ajaloo nii vätjapaistva sündmuse juures.

¹²³ nt. lk. 118.

nagu seda oli Prantsuse kodanliku revo-
lutsioon, väga suurt osa, airdates uasa
selle süvenemisele ja hiljem ka langu-
sele.

III peatükk

Religioon ja psüühiliste masside psühholoogiline

Religioon muutub psühholoogiliseks
püüvaks ja raskelt muutuvaks külje kül-
ka. Esimene raskus on ideoloogias ja orbi-
tist religioossetest muljetest. Kuid see
sivad raskus, mis toimikuna avaldab
mõju inimese psüühilisele, jättes sinna
smapärase jälje, mis on väga püsiv.

Et religiooni mõju nii püsiv on, seda
on võimalikud seadustada püsivaga-
lise mõtlemisega mõjalahendusega. Sellest
on veel mitmeid osi ja nähtusi,
mis aratavad ühesmõttelise ja üh-
sasteid tundeid.

• Kuid see on üks ja teine, mis
on at seaduste, mõtlemise, arutelu

III peatükk

Religioon ja plebeiliste masside seksuaalpsühholoogia

Religioon kuulub seksuaalpsühholoogia
püsiva ja raskesti muutuva külje hul-
ka. Esimene koosneb ideoloogiast ja erilis-
test religioossetest meeleoludest. Need ühi-
nevad süsteemis, mis tervikuna avaldab
mõju inimese psüühikale, jättes sinna
omapärase jälje, mis on väga püsiv.

Et religiooni mõju nii püsiv on, seda
on võimalikud saavutanud pikaaja-
lise emotsionaalse mõjutamisega. Selleks
on neil mitmeid vorme ja vahendeid,
mis äratavad üheloosmulikke ja eba-
maiseid tundeid.

"Kiri" kasutab vokaal- ja orkestri-
hkat, kõnekunsti, teatraalsust, arhitektuu-
-

ii, organismi otsesest füüsilist mõjutamist (paastumine, seksuaalne mõjutamine, alkohol, vüda valgus ja pimeduse vaheldumine, küüvalde sära, viirukisuits ja uimastavad ained, palvetusasend, valutekitavad võtted jne.), massipsühhooi..."¹

Religiossed tunded ja religioone ideoloogia lahutavad inimestel tekkivad emotsioone tegevusest, Sellest tuleneb ka religiooni reaktiivne osa ühiskondlikus psühholoogias. Religiioon säilitab ja kõvendab võike iganenut ja vana psühholoogias.²

Religiiooni saab välja juurida inimeste psüühikast vaid järjekindla ateistliku kasvatusetöoga ning emotsionaalsete mõjustustega. Prantsusmaal toimus XVIII sajandi lõpul plübeiliste masside seas vabanemine usust ilma ateistliku kasvatusetöota.

Prantsusmaal peeti katoliikliku usuku vanimaks tütremus ning XVIII sajandi teisel poolel oli enamik selle elanikest katoliiklane.

¹ A. usojatšova, Ühiskondlik psühholoogia, lk. 61.
² Lamas, lk. 62-63.

konnast usklik. Prantsuse kodanlus ei võinud leeta oma võidule, ilma kindla hoope andmata. Antifodaalsete ja kirikuvastaste meelolude kandjaks olid filosoofid - valgustajad. Nad kritiseerisid fodaalset korda üldse ning katoliiklikku kirikut kui selle idulist kaitsset.

Filesoofide "patriark" Voltaire kritiseeris piiblit ning evangeeliumi. Oma töödes võitles ta peamiselt kiriku vastu, mis aheldab isiku ja mõistuse. Voltaire võitles peamiselt kiriku kui asutuse vastu. Samal ajal näitas ta, et usk jumalasse on vajalik kui iga ühiskonna moraalne alus. Massidele on tarvis usku ja jumalat, kes karistaks ja ärataks loostusi paremale elule pärast surma.³

Suur tähtsus oli ka entsüklopedistide tööl, kes leidsid, et religioon on tegelikkuse fantastiline kajastus, millega käivad kaasas palved ja kultused. Nad väitsid, et õristus on võimalike

³ M. Doumar, Бемкаа..., lk. 10-11.

peelt välja mõeldud legendaarne istus.⁴ Entsüklopedistid tunnistasid usu kõige suuremaks mõistuse vaenlaseks. Nul sõjakamalt ründas religiooni ülaraimulik Muslim. Ta jõudis religiooni kui ekspluaturimisvahendi mõistmiseni.

XVIII sajandi ateismil oli oma piiratus. Selle kandjaks olid esindlikud kodanluse esindajad. Nende ühiskonnas oli ka tarvis usku kui setriaalse rühumise vahendit. Valgustajad-filosoofid leidsid sellepärast, et ateismil võib olla tähtsus ainult väinuse rühma kodanlaste jaoks, kunagi ei või see saada rahvamasside õpetuseks.⁵ Religiooni on tarvis setriaalse rühumise õigustamiseks.

Suga enne Prantsuse kodanlikku revolutsiooni oli Prantsusmaal olemas ateism, mis levis esindlike kodanlaste hulgas. Plebeilised massid olid usklikud. Revolutsiooni käigus toimus süüsi nende rabaanumne usust.

Prantsuse kodanluse eesmärgiks oli murda

⁵ M. Domkuv, Ведущая, lk. 13.

katoliikliku kiriku uue absolutismi kaitse
võim, kuid ta ei tahtnud kaotada eli-
giooni. Selles tähtsuses otsustas uodanlus
kiriku vaid ümber korraldada, alluta-
da ta riigile. Kirikumaaad läksid ri-
igi kätte, vaimulikud muutusid valitasa-
teks ning harkasid riigilt palga saa-
ma. See andis loobi feodaalsele kiriku-
korraldusele, kuid katoliitsism kuulutati
riigi usuks. Muutus seega vaid kiriku
struktuur.

Nuue ümberkorralduste alusel pidiid
vaimulikud andma vande, milles nad
tõotasid usutavust "rahvale, seadusele ja
kuningale."⁶

Vaimulikud osutasid võrre vastupanu
ning harkasid igati kahju teoma revo-
lutrioonile. Nad astusid läbirääkimis-
tusse välismaise kontrerevolutriooniga, õhu-
tasid maal mässe ning olid nende oya-
niseerijateks.

Nende õhutusel toimus mäss Vendas.
Vendü oli Prantsusmaa uus mahajäänu-
maid aland. Revolutriooni idud ei leidnud

⁶ M. Доминг, Берникая..., lk. 36.

siin kõlapinda. Selle tulemusena õnnestus
vaimulikud organiseerida mäss, mis oli
monarhistlik ja feodaalne ning lipukirjaks
oli katolitsism. See oli suurim rahvus-
liku reetmise akt. Prantsusmaa välipo-
litiiline olukord oli sel ajal väga ras-
ke. Mässajad õiendasid vabariiklastega
julmalt arveid, kehtestasid endise konna
ning näitasid kõigile, et Vendee teeb en-
daga kaasa restauratsiooni.

Sui jakobiinid tulid võimule, ähvas-
das revolutsioonilist Prantsusmaad sur-
maist. Monarhistlik Euroopa tungis vaba-
riigi territooriumile, enamuse sisemaast
oli mässudest haaratud, Pariis nälgis
ning diversandid leidsid seljatagant koo-
pe väljapaistvatele revolutsionääridele.
Vabariigi võis päästa vaid ühisde
jõudude koondamine ja halastamatu
võitlus sise ja välisvaenlaste vastu. Ven-
deé rajal vendused plebeid, et vaimuli-
kud on kõige õelamad revolutsiooni sise-
vaenlased.

Suurest patriotismitundest ajendatuna
kasvas välja plebeiliste masside eitav suh-
tumine kirikuse - dekrustianiseerimine. See

ei olnud teadlik vaenulik suhtumine katolitsismi kui sellisesse, vaid oli loogiline järg ulnevatele sündmustele. Dekristianiseerimine ilmus sel ajal, mil vabariik pidas sõda oma olemasolu eest. Rahva mõtted olid nõondatud vaid ühele - võidelda ja riia lõpule revolutsioon. Kuna katolitsism seda takistas, järelikult tuli see tult võõrdata.

Dekristianiseerimine oli revolutsioonilise terrori omapärane väljendus. See sündis äärmiselt demokraatlikes ja patriootlikes ringkondades ning juhtus revolutsioonilistest entusiastidest, dekristianiseerimist juhtis Pariisi Kommune, mis tegutses Hébert'i initsiatiivil. Kumbki neist ei olnud ateistid. Hébert suunas oma hood mitte religiooni vastu üldse vaid võimalike vastu, kes, "... Jesus Kristusel, kõige paremast Jakobinlasest, kes kunagi on maailmas eksisteerinud, tegid jumala ja tema nimel kägistavad pooll inimkonda."⁷ Eelu Pariisis tuli täiesti "maa peal".

⁷ M. Doumer, Besukka..., lk. 138.

Toimus massiline tänavate ja väljakute ümbernimetamine. Lõik nimetused, mis muutusid religioosi, asendati uutega.

Võeti vastu uus kalender. Aasta jagunes 12 kuuks. Igas kuus oli 30 päeva. Ülejäänud 5-6 päeva langesid aasta lõppu. Linn jagunes kolmeks dekaadiks. Dekaadid päevadele anti taimede ja loomade nimetused. Ülejäänud päevad aasta lõpus nimetati sanküülotiidideks. Need pühendati heategudele, geniusele, tööle, kanglasategudele ja autasudele.⁸

Kalendris olid vaid ilmalikud nimetused. Kiriklikud pühad olid sealt välja jäetud. La pühapäeval ei olnud uues kalendris mingit osa. Kalmistu väravatel oli kiri: "Surm, sa on igavene uni."⁹ See tähendas hauataguse elu eitamist. Väljakutel hävitati religioosseid sümboleid. Pühakute kujud asendati Maarat' kujudega. Korvoldati anti-religioosseid karnevale ja demonstratsioone. Naime-like viietega kaeti koeri, sokke, sigu ja praagu alati esleid.

⁸ M. Doumer, *Ремская...*, lk. 125-126.

⁹ *Ibidem*, lk. 125.

Demokraatlikusurimise süvenes ning jändis välja selleni, et likvideerida vägivallaga katoliikliku kultus. Pariisi Kommuni korraldusel asuti kabelite sulgemisele. Vaimulikel keelati jumalateenistuse pidamine väljaspool selleks ette nähtud asutust. Likvideeriti vaimuliku sisuga raamatute müük. Kaupmehed ei tohtinud oma kauplusi pühapäeval sulgeda. Hakati kirikukelli maha võtma ja kirikuid sulgema. Surveabinõudega saavutati osa Pariisi vaimulike lahtisõitlemine oma kultusest.¹⁰

Endisi kirikuid ja templeid kasutati hospitalide, hobusetallide ja vanglatena. Algas ka kirikuväärtuste ära võtmine. "... sankülotid korjasid kokku kõik jumalad kullast ja hõbedast..."¹¹ ning viisid nad müntimisele, sest, "Nabariiklasel ei ole teist jumalat kui isamaa, tal pole teist iidolit kui vabadus..."¹²

¹⁰ Французская..., lk. 412.

¹¹ М. Доминг, Великая..., lk. 136.

¹² W. Marlow, A. Soboul, Die Sankulotten..., № 52, lk. 235.

Revolutsioonilise terrori ohvriks langenud ja länsid jäljotiinile päljud vaimulikud.

Rahva psüühikas tegelikult religioosus säilis, sest, „... Kristus ei oleks eksisteerinud 18 sajandit, kui oleks elnud küllalt vaid ühest libertistist, et teda kõigutada.“¹³ Näpua kui rätine oht rähels, tundsid sankülotid jälle igatrust religioosi järle.¹⁴

Usku oleks saanud kõigutada viisa ateistliku selgitustööga. Uued ühiskondlikud olud, mis kujunesid Prantsusmaal dekristianiseerimise ajal, ei soodustanud ateismi levikut rahva seas, olgugi, et ateism oli olemas.

Dekristianiseerimise ajal tekkis vana Kristuse kultuse asemel uus, ateistuse kultus. See oli katsens anda religioosile psüühikale uut väljendusvormi, asendades ühiskondliku teadvuse ideoloogia osa. See oli teatud määral ka

¹³ M. Доминг, Великая..., lk. 141.

¹⁴ H. M. Лукан, Максимумаме Роденсери; Угопанские мрузы, т. 1, м. 1960.

stiihiline ateism. Teadliku ateismini rahvas ei jõudnud, sest neile polnud sellene vastavad haridustaset. Mõistuse kultus oli uus revolutsiooniline kultus oma märtrite ja tseremooniatega. Säilis idee mingist kõrgemast olendist, milleks sai Mõistus. Pidustused mis korraldati tema auks olid täis omapärast religioosset eustaan. Pidustustel olid ka oma jumalannad, keda kehastanud naised.

Neid nähes haaras kõiki entusiasmi. Nabariüklased avaldasid neile au, laulsid raimustunult ning tootasid neile ustavad olla.¹⁵

Jeesus de kristianiseerimisega oli karta, välismaise kontrrevolutsiooni positsioonide tugernemist. Hatoliiklik Euroopa reis tulla arveid õiendama jumalasalga ja Montsusmaaga. Lixemaal toimurid talupre-gade hulgas de kristianiseerimisest vastased mässud. Robespierre mõistis ka, et usur kadumise korral väised, „... hakkavad tunne-tama oma püunduste ~~toogu~~ kogu ras-

¹⁵ A. Orap, Купом прыма и купом Вепроброро
сүсөмбә бо брәмә французской револю-
цүю, м. 1925, лк. 56.

kust...¹⁶ Algu oli dekrüüaniserimist nõi-
 matu peatada. Konvent asus piknamööda
 pealetungile. Anti dekrüt kultuse vaba-
 duse kohta.¹⁷ Konvendis võeti vastu ka
 manifest Euroopa rahvastele. Selles tõesta-
 ti, et prantsuse rahvas austab kultuse
 vabadust.

Riigis algas religioosne reaktsioon.
 Võimulikud elustund ning organisatsioonid
 kultuse vabaduse nimel mässe. Plebeid
 olid rahulolematud. Pariisis püüdsid nad
 mitmel korral takistada missade pi-
 damist, korraldasid Konvendi teadmi-
 sel tseremoonioid, mis olid pühenda-
 tud mõistuse kultusele. Pariisi teatri-
 tes mängiti antiulterikaalseid näidendeid.

Naatamata dekrütidele dekrüüansi-
 serimine jätkus. Konvent oli raskes olu-
 korras. Plebeid olid rahulolematud
 kultuse vabadusega, talupojad aga nõud-
 sid kirikute aramist.

1794. aasta kevades oli jakobiinide
 sõtnaalne baas kitsenenud. Järgiti oli usu-

¹⁶ А. Мукайлов, Великая французская революция и
 церковь, т. 1, М. 1930, л. 128.
¹⁷ Конституция... л. 366.

küsimus lahendamata.

Jakobüinidel oli tarvis leida teed rahva südameni, et võita ta enda poole. Seda lootsid nad saavutada uue kultuse - Hõrgema elendi kultusega, mis töötati välja Robespierre'i poolt. Ta lähtus põhimõtetest - kui jumalat ei oleks, siis peaks ta välja mõtlema.¹⁸ See tähendas, et expluatsioonitavatele on umku tarvis nende vashoidmises. Prantsuse kodanlus ei tahtnud samal viisil ära kasutada ka katoliitsmi. Ta tahtis luua uut - kodanliku kultust. Hõrgema elendi kultus seisnes Hõrgema elendi ja hinge surematuse tunnustamises. Et vaimulikud sellest kasu ei saaks, siis deklareeriti, et uus kultus ei vaja teenreid.

Robespierre mõistis väga hästi, missugust osa etendavad emotsioonid ja tunded, mida katoliiklik kirik äratab.

Jakobüinid püüdsid ära kasutada plebeide religioosset psüühilist pinnast. Klulutati välja pidustused, mis olid pühendatud Hõrgemale elendile. Need püüti

¹⁸ Need olid Voltaire poolt sõnastatud.

läbi viia nii, et nad äratanud niisama sügavaid tundeid ja emotsioone nagu katoliiklik kirik, mis pidid asendama katoliiklike konge ja tseremooniasid. Robespierre oli vahetult valitud Konvendi esimeheks. Talle kuulus automaatselt isikelt pidustustel, sest tseremooniatega juhtimine kuulus Konvendile. Tähtsapidustust, mis toimus revolutsiooni ajal ei saa võrrelda sellega, mis toimus Hörgema olendi aegu 8. juunil, mille ettevalmistamisega oli nii palju tegeldud.

Hõik majad linnas olid pidulikult kaunistatud. Sell kahesa hommikul võmard kahuripaugud, mis utsusid rahvast pidustustele. Konvendi jaoks oli ehitatud puust amfiteater, mille vastas olid rida kujusid. Kujud, mis põlitamiseks kuulusid olid: Ateism, Egoism, Auakaus. Hõik kodanikud olid pidulikult rüetatud ning neil oli eriline tuju. Kõigil näod särasid. Kodanikud, kes erle ei tundnud veel ülestist, embarid täna südamblikult ning soovisid vastastiku enne. Pidustuste tseremoonia algas Robespierre'i kõnega. Teda oli raske ära tunda. Ta kan-

dis uut riidetust - hulesinist franki, muid-
seid põlopiinuse, valget šabood ning
samarugust vesti. See kõrn sulas ühte
talva, päikese ja valgusega. Käes hoõdis
ta lilleuimpu. Kirjeldatuse, et häämas-
taram kõigest oli ta nägu. Nägu oli me-
ilus, väinused uortsud olid kuhugi rade-
nud, sellis sãras rõõm. Pãrast kõnet süü-
tas ta muusika saatel koletsed, mille
asemele ilmus Tõrkuse kujutus. Siis pi-
das ta pika kõne, mis lõppes palvega.¹⁹

Pãrast seda suundus rahvas Maasi
väljakule, kus oli ehitatud sũmbolne
mãgi. Rahvas asus mõi tõmber, mille
otsas olid Konvendi liikmed. Sel ajal
mãngõti kõrgemale olendile pũhendatud
hũmni, seijãul sũmfooniat, mis kõlas van-
dena, ulvi mitte enne kõest panna, kuni
on hãvitatud viimane revolutsiooni
vaenlane. Pãrast seda kõmas kahvipõua,
mis sũmboliseeris rahvusliku õhtust.²⁰

Kõik oli rãga hãsti ette valmistatud.
Tseremoonia ei jãanud maha katoliikliku

¹⁹ A. Lehtogotenu, Maalemmu... , lk. 403-404.

²⁰ M. Doukku, Berukar... , lk. 178-179.

kiriku omast. Omiti ei saavutanud see oma
eesmärki.

Uue kultuse sisseviimise puhul õnnestles
konventi 48 sektoriõnnet vaid 6.²¹ See näitab
tagasihoidlikkust ja üüskõinuset suhtumist uude
kultusesse. Oli märgata isegi omapärasest
opositsiooni uue kultuse vastu.²²

Rahva seas oli eriti populaarne revo-
lutsiooni märtrite kultus, eeskätt just Marat'
kultus. See ühendas endas kodanikutundeid
ja isegi teatud religioosseid tundeid. Va-
litsele ei olnud Marat' kultus kasulik,
sest ta polnud valituse esindaja.

Lõngema olendi jiidustustesse olid lühit-
tatud ka tseremooniad revolutsioonimärt-
rite auks. Need märtrid polnud nimelised,
vaid abstraktsed, kõinute maade ja võim-
de aegade suured inimesed, kes olid lange-
nud oma kodumaa vabaduse eest. Sellepär-
ast nägid sarnäidetid uues kultuses isegi
valituse teatud reaktiivõimelt abinõu.

Vaatamata uuele kultusele püüdsid
mõned sektoriõnnet mai usupäiku korralda-

²¹ A. Codyro, Памятник революцион..., lk. 461.

²² vt. lk. 118.

da pidustusi Marat' auks.

Pidustustele, mis korraldati kõrgemale olendile, ilmuvad paljud sentrioonid misame-
tiushustuste täitmisele.²⁴ Pidustuste ajal
kuulis Robespierre oma selja taga sosis-
tavat: „Talle oli vähe olla käsudja, ta
tahab veel jumalaks saada.”²⁵

Rahval oli revolutsiooni ajal välja
kujunenud demokraatlik psüühilise laad.
Luna Robespierre ümber oli läbi vii-
nud kogu pidustuste tseremoonia, siis
andis see rahvale alust süüdistada teda
tõrannias.

Religioosus muutus sotsiaalpsühholo-
gia aeglaselt muutuva laadi hulka. Selle-
pärast ei olnud ilmalik kultus uue van-
turõetav. Seda olens pidanud kaua aega
jaurutama, kuni rahvas olens jõudnud
katoolitismi ideoloogilise etappini.

²³ A. Лодыж, ВapumeHHH caHcлoBHH..., лu. 489.

²⁴ Samas, 490.

²⁵ A. ЛбаргoвeкHH, МaкeHмyM..., лu. 406.

¹ W. Bloch, Histoire de la révolution..., лu. 311
² Spangher, лu. 678.

IV peatükk

Revolutsioonilised traditsioonid, maitserad ja mood

Traditsioonid ja maitserad kuuluvad sotsiaalpsühholoogia vähe muutuva külje hulka. Suurid rahva mitme aasta pikkune osavõtte revolutsioonist kujundas ka need ümber.

Kõigepealt kujunes uus mood rüetuse suhtes.

Lankülottide karmanjol-rammus käestiga ja laiad madruspüksid said üldise leviku osaliseks. "Peas hakatakse kandma punast sirmita früügia mütsi".² See oli vabaduse sümboliks. Selline müts oli

¹ W. Blos, Prantsuse revolutsioon, lk. 311.

² Французская..., lk. 678.

kasutusel vanas Roomas. Kui ori vabastati, siis pardi kalle pähe punane sirmita müts.

Mütsi us kantakse kolmevärvilist kokardi ehk täini rahvuslike värvidega.

Naised kannavad vabaduse sümbolina Bastilli'i kivide kujulisi sõrmuseid ja prose. Samuti kannavad nad ka süngid nimega „Vabadus“, „Rahvuslik“ ja „Patriootiline“. Kostüümides ja jalanõudes kannavad domineerima rahvuslikud värvid. Ilmuvad ka uued leivasottide nimetused nagu „Riikuse leib“, „Võrdsuse leib“ ja „Vendluse leib.“³

Parislased panevad oma lastele revolutsiooni väljapaistvate tegelaste nimed.⁴ Uued nimed pannakse ka tänavatele.

Parisis on nüüd Seadusepallasat' tänavad, Piigi väljakuid ning Võrdsuse palkid.⁵

Prantsusmaa sümboliks saavad vertikaalsed triibud - sinine, valge ja punane. Osa autoreid tulitab need värvid Prant-

³ Французская..., lk. 678-679.

⁴ W. Markow, A. Soboul, Die Sansculotten..., №102, lk. 439.

⁵ Французская..., lk. 685.

suse kodanliku revolutsiooni tunded derivi-
nidest: "Vabadus, nõrdsus, ühendus". On ka teine
versioon: punane tähendab verd, mis vala-
ti revolutsioonäärde peelt, valge - revolutsio-
näärde ^{inõrds} juhtust, sinine - prantsuse taevast.⁶

Põhjalikud muutused toimuvad ka lau-
lude ja tantsude juures. Kui varem võis
muusikat kuulda vaid aristokraatide salo-
nides, siis nüüd tuleb muusika tänavale
ja väljakutele. Muusika hakkab saatma
kõiki pidustusi ning innustama patrio-
tismitunnet.

Revolutsioon kutrus ellu ligi kolm tu-
hat laulu, millest enamik langes jacobii-
nide diktatuuri ajale.⁷ Lauldakse kõik-
jal - tänaval, ühiskondlikes kohtades. Nis-
kajastusid kõik sündmused, isegi ajalike-
materjal. Laule ei loonud mitte üksnes
professionaalid vaid ka lihtsad inimesed,
kes olid antud hetkel mingist sündmusest
vaimustatud.

Rahvas lõi sõnu vanadile rahvaviisidele.

⁶ 9. Трасканов, Буорраарум урбев, оларов, муу-
нов зарубеженне емпан, М. 1967, лх. 130-131.

⁷ Французская..., лх. 664.

juhtus, et mõnede nüüdse leedi isegi kuni 70
teksti.⁸

Kõige populaarsemateks lauludeks olid
„Ca ira“ ja „Marseljeus.“ „Ca ira“ oli uus esime-
si laulu. See kajastab revolutsiooni esimeste
päevade tundmust, rahva võha aristokraa-
tide vastu. Kui aga revolutsiooni liised
mulestud võitluses sise- ja välisvaenlas-
tega tugevnesid, siis tõus ja liikus „Ca
ira“ si enam enam küllaldane. Tervis-
uus populaarne laul „Marseljeus“, mis
hiljem muutus Prantsuse vabariigi hümn-
iks.

Selle laulu autoriks oli choitser Rou-
ge de Lisle, kes oli tuntud ka kui Ge-
ëpprija-komponist. Ta lõi Strassburgis
ühe sõga nimetatud laulu. Uus laul kan-
dus linnast linna. Seda eritard suu-
re eduga rahvaorkestrid. Eriti populaar-
saks sai ta aga Marseille' töölispataljo-
nides. Nad levitardui kõige energilise-
malt uut laulu kogu Prantsusmaal?

⁸ Французская..., lk. 665

⁹ Ф. Токарев, Французская..., lk. 133-134.

üks rahvariiklike kindralid üryütas:
„Ilma „Marseljünsta“ me võitleme üks ka-
he vastu, aga „Marseljünsta“ üks nelja
vastu.“¹⁰

Revolutsiooni käigus tekkisid ka uued
traditsioonid ja rahvuslikud pühad, mis
kaotasid üha enam ja enam oma reli-
giosse iseloomu.

Oli pidustusi, mis teimunid perioodli-
selt igal aastal ning olid pühenda-
tud revolutsiooni kõige suurematele
tähtpäevadele. Kõige suurem pidupäev oli
14. juuli - Bastille'i vallutamise aasta-
päev. Samal ajal oli ka pidustusi, mis
olid seotud konkreetse sündmusega. See
oli kas üldrahvalik, kohaliku tähtsuse-
ga või sektori pidustus. Igaüks ne-
dest kajastas revolutsioonijärgse suurusel,
revolutsioonilist paatost ning patriotsmi.

Pidustustest, mis teimunid konkreetse sünd-
muse puhul võib nimetada 1793. aasta
10. augusti pidustusi, mis olid pühendatud
konstitutsiooni väljakuulutamisele. Palju
elust oli Pariisis ka 30. detsembril,

¹⁰ Топанушжесаа..., lk. 665.

mil pühitseti revolutsioonilist armu võite. Omapärased pidustused korraldati ka Meistuse ja Hõrgema olendi auks.

Sealt võttis osa kogu rahvas, sõjaväeosad ja valitsus. Neid saatsid laulud ja tantsud. Tõlles puhus leedi palju uusi revolutsioonilisi laule.

Demonstratsioon korraldati ka revolutsiooni mätrite auks. Demonstratsioon korraldati 1793. aasta oktoobris Marsat¹ ja Lepelletieri² hüsti aramise auks.

Tõlenni es olid suurtükiväelased. Nad pidid marssima kahensa- või kümnekaupa reas, nende järel rahvaühingud ja Pariisi seksioonid lippudega ning ametivõimud. Siis tuli osa "Muuseumi" seksiooni relvastatud üksusest lipuga. Nende järel marssis kogu seksioon "Muuseum" ilma relvadeta, muusika-korpus ning Hõrgendi erindus. Demonstratsioonist pidid osa võtma ka kõik seksiooni naised valgesse riietatuna koos lastega. Käes pidid neil olema lilled.¹¹

Sellised pidustused leidsid rahvas

¹¹ W. Markus, A. Soboul, Die Sansculotten... N° 45, lk. 189-191.

kiiresti psühhoide.

Muus nähtuseus Pariisis oli na see, et ühe kvartali kodanikud rööid tänan-
nal ühiste laudade taga. Pärast röö-
vi lauldi patriootilisi laule ning lap-
sed lugesid peast konstitutsiooni.¹²

Nii piüiti ellu viia nõrdsuse idud.

Teega nähtut, et revolutsioon kutsus
erile suured muutused isegi rahva
retinaalpsühholoogia vähe muuturas
osas - mäitsete ja traditsioonide alal.

¹² Toiparusezenaa..., lk. 685.

... nõudmist. Nad ei saanud endast
võimalust saada programmi, kuid nende
süd eelle võlgel arvestamiseks kriitilist
momentidele. Prantsuse sankülotid
oma loomulikest elust väga imest-
mõnnetud ning saanudid reageerida
võlgel mõjustatide.

Kokkuvõtte

Käesolev töö näitab, et ei ole küllalda-
ne Prantsuse kodanliku revolutsiooni käi-
gu mõistmiseks uurida ainult sotsiaal-
majanduslikke ja ideoloogilisi tegureid. Täht-
sal kohal nende tegurite kõrval on ka
sotsiaalpsühholoogilised tegurid, mille uuri-
miseks senini on tehtud vaid esimesi kat-
seid.

Prantsuse kodanliku revolutsiooni peamis-
teks läbiviijateks ning suurendajateks olid
sankülotid. Nad koosnesid väga erineva-
test elanikkonna kihtidest, kelle hulgas
domineerivaks oli väikekodanlus. Sellepä-
rast oli sankülotidele omane ka väikeoma-
niku psühholoogia. Nostaralt sellele kuju-
les sankülotidel välja rida väikeomani-

ku nõudmisi. Need ei kujutanud endast väljakujunenud programmi, kuid verksid esle kõigil revolutsioonile kriitilistel momentidel. Prantsuse sankülotid oma loomu poolust olid väga emotsionaalsed ning reagerisid kergesti kõigile mõjustustele.

Väikeomaniku psühholoogia kui ka rahvuslik temperament avaldavad otsustavat mõju plebeide sotsiaalpsühholoogia liikuvama külje s.t. meelolude kujundamisele jakobiinide diktatuuri ajal. Nendel meeloludel oli väga suur tähtsus Prantsuse kodanliku revolutsiooni jaoks. Need artasid kaasa revolutsiooni süvenemisele ning selle langusele.

Käesolev töö kärtles plebeiliste masside meelolude dünaamikat üldiselt, arvestades siin mitmeid faktoreid. Autor on püüdnud seda ka graafiliselt kujutada.¹

Antud graafik on tinglik. Sankülotide revolutsioonilise aktiivsuse kõrgpunktis on võetud 1 ning täielik passiivsus on -1.

¹ vt. lk. 118.

Teismised mullolud, kus ei ole üldist revolutsioonilist aktiivsust, kuid ei ole ka rõhutust ega pessimismi, on võetud normaalseks. Sankülottide selline aktiivsus, kus nad lähevad kaasa valitsusega, püüavad talle oma petitsioonidega nõu anda ning patriotismitundest ajendatuna saavad worda ühtised või teinid revolutsioonilist tegusid, on võetud "positiivseks" aktiivsuseks. Graafikul on see märgitud punase joonega. Kus aga astutakse revolutsioonilise valitsuse vastu, selline aktiivsus on võetud "negatiivseks" aktiivsuseks ning graafikul on märgitud sinise joonega.

Pärast 31. mai - 2. juuni ülestõusu toimus nõreldes elmise perioodiga "positiivse" aktiivsuse tõus. Seda tingis suur patriotismitunne ning majandusliku olukorra halvenemine. Deminervitas oli "positiivne" aktiivsus. Oli ka üksikuid "negatiivse aktiivsuse" elemente, kus rahvas astus valitsuse vastu välja halva majandusliku olukorra pärast. "Positiivse" aktiivsuse nõrgpunkt

saaristat

1793. aasta juulis pärast Marat' tapmist. Januuarilõid ilmutasid suurt patriootismitunnet. Kuni augusti lõpuni domineerisid meeleolud, mis nõudsid tervet revolutsiooni vaenlaste vastu. "Negatiivse" aktiivsuse kõrgpunkt saavutati 1793. aasta septembris, kus rahvas 4.-5. septembril astus valitsuse vastu välja oma nõudmistest. Pärast seda toimus järsk "negatiivsete" meeleolude langus. Protestide raskendamine seitsmeaastase keesoleku eest maastava kasu pärast, mis selles kodanikutunnet. Alates septembri keskpaigast algas jällegi "positiivse" aktiivsuse tõus. Toimus puhastus seitsmeaastases ja administratiivkohtadel. Oktobris ja novembris ilmutasid saaristatid suurt aktiivsust dekrüütsioneerimise näol. Seitsmeaastases toimusid arutlused raske majandusliku olukorra üle. Detsembris kaunil meeleolud langema. 1794. a. veebruaris toimus "negatiivse" aktiivsuse tõus rahutuste näol töötajate poolt. Märtsis ja aprillis esimesel pooltel toimus kaasaminek valitsusega ranteost dekrüütsioneerimise mõjul. Teisisid eotusmeeleolud.

On ka vähest epositriooni vasakpoolsete
janobiinide hukkamise pärast. Aprilli
teisest poolest hakkasid meeleolud lan-
gema allapoole. Aprilli lõpul ja mai
algul oli vähene "negatiivse" aktiivsuse
tõus, kus protesteeritakse kõrgema
olendi kultuse vastu. Tegelikult me-
leolud nagu aeg langesid, kuid sept-
soonid oma õnnitlus- ja tänuavaldus-
tega Konvendile lasid parista, nagu
elaks sektriioonides endise patriootiliste
meeleolude tõus. Mai lõpus ja juuni
algul toimus "positiivse" aktiivsuse het-
kelike tõus, kus saarutati näilise au-
tiivsuse ja patriotismimeeleolude kase. See
oli pärast Robespierre'i tapmisuatsset.
Kürest saarutasid sektriioonid aga oma
endise pessimismi- ja rõhutusemeeleolu, mis
järjest süvenes. Juuni lõpus ja juuli
algul toimus uus väike "negatiivse" au-
tiivsuse tõus. Sektriioonid protesteerisid oma
poliitilise allasurutuse vastu bankettide
korraldamisega. 27. juulil protesteeriti
ka 23. juuli palgamäärade vastu. 27. juu-
li s.o. 9. termidooril on meeleolud lange-
nud juba prolemi allasurutuse meeleoludest,

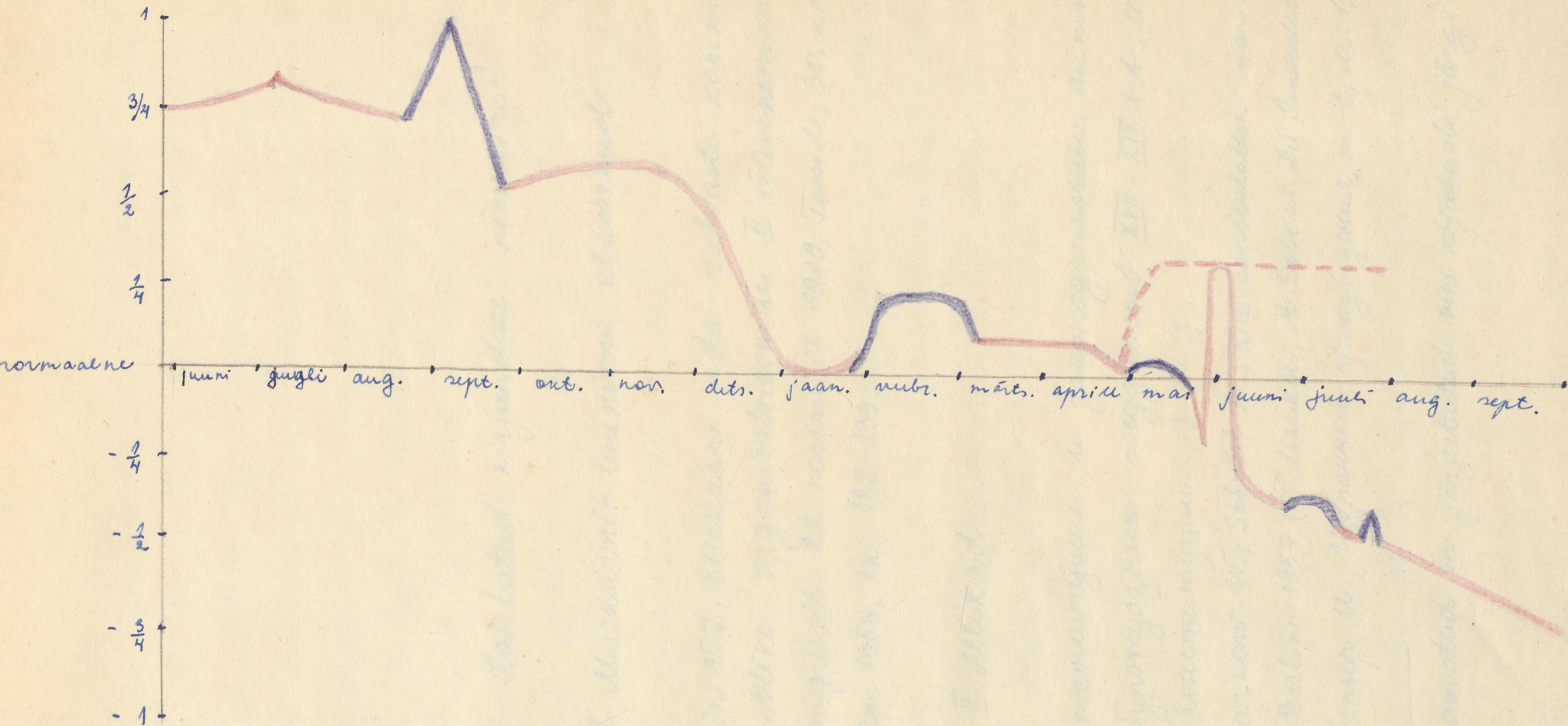
aasta lõpus jõuavad need välja tõhens.

Peale üldiste muljeolude kõikumiste oli revolutsioonisündmuste hulgas oluline koht ka sakkülotide suhtumisel ususe. Suurest patriotsmitundest ajendatuna toimus nende hetueline rabanemine usust. Kuna religioon muutub aga sotsiaalpsühholoogia püstva külje hulka, siis rahva psüühikas tegelikult religioosus säilis. Seda püüdnud jaosbiinid ära kasutada rahva enda peale võitmiseks. Jaosbiinide üritus kukkus läbi. Selmaliuku kultust elus pidanud kaua juurutama, et rahvas elus jõudnud katolitsismi ideoloogilise eitamiseni.

Revolutsiooni ajal toimunud põhjalikud muutused ka sakkülotide sotsiaalpsühholoogia vähe muuturas küljes - traditsioonide ja maitsete vallas.

Sotsiaalpsühholoogial on tähtis koht ajalooliste sündmuste laktimõtestamisel. Käesoleva töö autor leiab, et selline lähenev sündmustele on vajalik ja need momente tuleks ajalooliste sündmuste juures senisest enam arvestada.

Pluueiliste masside multolude dūnaamika

Kasutatud kirjanduse nimekiri¹

I Marksismi-leninismi klassikud

1. Lenin V. I., Ettekanne ida rahvaste kommunistlike organisatsioonide II ülevenemaalisel kongressil 22. novembril 1919, Teosed, 30. kd., Pln. 1954, lk. 128-139.

II Allikad

2. Конституции и законодательные акты буржуазных государств XVII-XIX в.в., М. 1957. (Конституции...)
3. Марков W., Собоул А., Die Sansculotten von Paris, Berlin 1957. (W. Marlow, A. Soboul, Die Sansculotten...)
4. Робеспьер М., Избранные произведения, т. 1, М. 1965.

¹ Raamatud on järjestatud vene alfabedi järgi.

III Enlalan kijandus

5. Алексеев В.Н., Взаимодействие идеологии и общественной психологии; Проблемы общественной психологии, М. 1965, кн. 235-272.
(В.Н. Алексеев, Взаимодействие...)
6. Алексеев-Попов В.С. и Таскин Ф.Я., Проблемы истории якобинской диктатуры в свете трудов В.И. Ленина; Из истории Якобинской диктатуры, Одесса 1962, кн. 21-155.
7. Таскаков Э., Географии городов, глав, шмивов зарубетных стран, М. 1967.
(Э. Таскаков, Географии...)
8. Blos W., France revolutionnee, Tln. 1923.
9. . Туккин В.Р., Социальная психология и революция; Проблемы общественной психологии, М. 1965, кн. 345-373.
10. Гордон А.В., Роль парижских секций и их центрального революционного комитета в восстании 31 мая - 2 июня 1793 г.; Французский Ежегодник 1963, М. 1964, кн. 41-61.
11. Горячева А.И., О некоторых категориях социальной психологии; Проблемы общественной психологии, М. 1965, кн. 196-234.

- (А. И. Горячева, О некоторых категориях...)
12. Чогаџиева А., *Uiskondlik psühholoogia*,
Тлн. 1966.
 13. Туревич А. Я., Некоторые аспекты изучения
социальной истории, "Вопросы истории",
М. 1965, № 10. (А. Я. Туревич, Некоторые ас-
пекты...)
 14. Долкин М., Великая французская бур-
жуазная революция и католическая
церковь, М. 1960. (М. Долкин, Великая...)
 15. Захер Я. М., "Гешенны, их деятельность
и историческое значение", *Французский
Этнологик* 1964, М. 1965, кн. 94-108.
 16. Захер Я. М., Плотейская оппозиция в
Париже накануне 9 термидора, "Но-
вая и новейшая история", М. 1962,
№ 5, кн. 56-71.
 17. Колбановский В. Н., Предмет, методы
и актуальные проблемы советской
общественной психологии, М. 1965, кн. 127-170.
 18. Левандовский А., Максимилиан Робеспьер,
М. 1959. (А. Левандовский, Максимилиан...)
 19. Лотте С. А., "Республиканские соловьи".
(Из истории французской предпримата-
риата XVIII века); *Французский Этнолог-
ик* 1960, М. 1961, кн. 358-369.

20. Луккин Н. М., Максимилиан Робеспьер, - Из-
бранные труды, т. 1, М. 1960, в. 16-159.
21. Матвез А., Борьба с дегеролизацией и
социальное движение в эпоху террора,
М.-Л. 1928. (А. Матвез, Борьба...)
22. Мисайлов А., Великая француз-
ская революция и церковь, т. 1,
М. 1930.
23. Олар А., Культ разума и культ
Версевского существа во время
французской революции, М. 1925.
24. Поршнев, Т. Ф., Жан Мелье и народные
источники его мировоззрения, Десятый
международный конгресс историков
в Риме, Сентябрь 1955, Доклады совет-
ской делегации, М. 1955, в. 592-617.
25. Поршнев Т. Ф., Социальная психология
и история, М. 1966. (Т. Ф. Поршнев, Социаль-
ная психология...)
26. Поршнев Т. Ф., Элементы социальной
психологии, Проблемы общественной
психологии, М. 1965, в. 171-195.
27. Собуль А., Из истории великой буржуаз-
ной революции 1789-1794 годов и револю-
ции 1848 года во Франции, М. 1960.
28. Собуль А., Парижские санкюлоты во

- время якобинской диктатуры, М. 1966.
(А. Соболев, Парижские сессии...)
29. Социология сегодня, М. 1965.
30. Ситин С. Л., Политическая программа и тактика «бешеных» (Жак Ру и Леклерка) летом 1793; Из истории якобинской диктатуры 1793-1794, Одесса. 1962, кн. 345-385.
31. Понкова-Якобина Р. М., Движение народных масс Париза 4-5 сентября 1793 г, Из истории общественных движений и международных отношений, М. 1957, кн. 209-223.
32. Французская буржуазная революция 1789-1794, Под редакцией акад. В. П. Волына и акад. Э. В. Тарле, М.-Л. 1941, (Французская...)
33. Lieboch H., Norweg M., Einführung in die marxistische Sozialpsychologie, Berlin 1967.

Yisukord

Lisesejuhatus		lk. 1
I peatükk	Sotsiaalpsühholoogia olemus	lk. 44
II peatükk	Sankülottide sotsiaal- psühholoogia peamised ise- ärasused	lk. 26
III peatükk	Plibeiliste masside melle- klude dünaamika ja sobi- nide diutatuuri ajal	lk. 38
IV peatükk	Religioon ja plibeiliste masside sotsiaalpsühholoogia	lk. 88
V peatükk	Revolutsionilised tradit- sioonid, maitsed ja mood	lk. 105
Lokkuröte		lk. 112
Kasutatud kirjanduse nimekiri		lk. 119

Резюме

В годы культа личности у нас отсутствовала социальная психология как наука. Положение изменилось после XX, XXI, XXII съездов партии. В последние семь лет в этом направлении уже многое сделано.

Социальная психология играет большую роль при осмыслении многих событий прошлого и сегодняшнего дня. Чтобы понять причину, вызвавшую тот или иной исторический процесс, недостаточно одного исследования объективных факторов. Роль социально-психологических явлений в ходе истории исследовано мало, сделаны лишь первые шаги.

Настоящая работа является попыткой рассмотреть эти факторы

на примере Французской буржуазной революции. При написании работы проработано обширная литература Французской буржуазной революции, в которой с данного аспекта революция не рассматривается. Социально-психологические аспекты выбраны из нее буквально отдельными зернами.

Настоящая работа даёт обзор о социальной психологии японских масс в период японской диктатуры. В первой части рассматривается сущность социальной психологии как сущность метода работы. Социальная психология является низшей ступенью общественной науки. Социально-психологические явления подразделяется на психический склад социальной группы и на эмоциональные явления. Психический склад социальной группы мало изменчив. Эмоции и настроения отражают изменения социальных условий и меняются сразу же после их изменения. Во второй части рассматриваются главные черты социальной психологии сантолов как социаль-

ная психология мелких собственников.
В третьей главе рассматривается, как
при углублении и при упадке револю-
ции, среди других факторов, возросла
роль морали и настроения
любимых масс. В период якобин-
ской диктатуры имели место боль-
шие колебания в настроении масс.
Сделана попытка графически изобрази-
ть эти колебания. В четвертой гла-
ве дан обзор об освобождении яко-
бинских масс от веры. Причиной этому
было чувство патриотизма. В действительности же в психологии масс
религиозность сохранилась. Проявлялось
это в возникновении культа Разума.
Якобинцы старались использовать эту
религиозно-психологическую посылку и соз-
дать культ Верховного существа. В
пятой главе рассматриваются новые
революционные традиции, вусы и мозы.